

PLAN NORGE:

– Mye revir i norsk bistand

– Vi har invitert til dialog, men har foreløpig møtt liten interesse. Vår erfaring med norske hjelpeorganisasjoner så langt er at det dessverre er mye revir-tenkning, sier generalsekretær i PLAN Norge Sandro Parmeggiani (bildet). Den nye, ekspansive bistandsorganisasjonen følger seg uglesett av sentrale aktører i norsk bistandsbransje.

side 5

KIRKENS NØDHJELP:

Sier nei til utenlandsproffer

Generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt (bildet) kritiserer «multi-nasjonale» organisasjoners inntreden i norsk bistand. «Sammen med Leger uten Grenser har Plan bidratt til å gjenintrodusere i Norge den stor-europeiske overtro om at effektiv bistand er avhengig av at ressursene er styrt av en organisasjon i nord», skriver Sommerfeldt.

Debatt – side 20

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 6 · 1999

NORAD med ny strategi

Helhetstenkning, mer bruk av landanalyser og økt vekt på samordning mellom bistandsgivere står sentralt i NORADs nye strategi, som nylig ble lansert. – Strategien er en overordnet visjon, et styringsverktøy for hvordan vi skal drive bistanden i årene fremover, fastslår NORAD-direktør Tove Strand (bildet). side 4

Forbrukertest

Medmenneske. På flukt. Appell. Tankekors. Redd Barna-avisen. Hjelp til selvhjelp. Enhver norsk hjelpeorganisasjon må ha sitt eget blad, og kanskje blir de lest. Bistandsaktuelt har testet varene. side 16 og 17

Økologisk landbruk

side 12, 13 og 14

«Although aids has been a part of our lives for 15 years or more, we have kept silent about its true presence in our midst. (...) It is the silence that is letting this disease sweep through our country, adding 1500 people a day to the more than 3 million already infected.»

Nelson Mandela, tale i Kwa-Zulu Natal 1. desember 1998

Stadig flere afrikanske barn er født med hiv-smitte i kroppen, som her på et sykehus i Sør-Afrika.

FOTO: A.K. ADAMS

2 millioner døde av aids

Epidemien brer seg med rekordfart i Afrika

■ Aids er nå den viktigste årsak til død i Afrika, viser tall fra UNAIDS. Om lag 2 millioner mennesker døde i fjor som følge av sykdommer knyttet til aids. I land som Sør-Afrika, Namibia og Zimbabwe eksploderer antallet smittetilfeller.

■ – Rike lands bistand til aids-forebyggende arbeid holder på ingen måte tritt med epidemiens raske vekst. Sett i forhold til katastrofens omfang er pengebeløpene minimale, sier UNAIDS-sjef Peter Piot.

■ Midt oppe i sjokk-meldingene om aids fra Afrika er det også lyspunkter.

Ugandas president Yoweri Museveni har gått i bresjen for økt åpenhet rundt aids-problemet, og nå begynner resultatene å komme – i form av en kraftig reduksjon i antallet ny-smittede unge mennesker.

side 8, 9, 10 og 11.

Sosialt ansvar – Hydros nye ansikt?

AV ODDVAR ESPEGREN

VÅREN 1998 ble Norsk Hydro sterkt kritisert for å bryte menneskerettighetene til urbefolkningen i Orissa i India i sitt arbeid med planlegging av en stor alumina-gruve. Gjennom mangelfull planlegging, tvilsomme landoppkjøp, og hemmelighold av informasjon ble grunnlaget for lokal mistro og avmakt lagt. Dette førte blant annet til voldsepisoder mellom urbefolkningen (kalt adivasier i India) i prosjektområdet og prosjektfolk/myndighetene. Her ble også Norsk Hydros egne norske medarbeidere rammet.

NORSK HYDRO ga i mars i år ut et nytt direktiv om sosialt ansvar. Direktivet skal gjelde alle investeringer, prosjekter og forretninger hvor Hydro er operatør. Dette kommer i tillegg til eksisterende etiske og økologiske prinsipper og retningslinjer for personell. Norsk Hydro har også utsatt investeringen i Orissa, og begrunnet det med nye og lave oljepriser. Ser vi et nytt ansikt, eller er dette bare en bedre sminke på det gamle?

I en kronikk (Aftenposten 25. juni 1998) har jeg tidligere belyst urbefolkningens rettigheter til land, vann og skog i forhold til tvangsflytting. Jeg belyste forskjellige standarder som foreligger i indisk lov og praksis, Verdensbankens anbefalinger, og standarder utarbeidet av 1500 indiske frivillige organisasjoner (ISI). Disse tre tar i økende grad hensyn til menneskerettighetsforhold. Kun den siste (ISI) tar fullt ut konsekvensen av menneskerettigheter for den berørte lokalbefolkning. Prinsippene til ISI er blant annet:

- minimal tvangsflytting er en forutsetning i alle nasjonale utviklingsplaner
- rehabilitering er en rettighet, ikke et tilbud
- den sosiale og økonomiske situasjonen for de som blir tvangsflyttet skal være bedre etter enn før flytting
- land for land er grunnlaget. En eventuell pengekompensasjon skal ta hensyn til «myke» verdier
- kvinner og menn skal ha lik status vedrørende rettigheter
- å delta i beslutningsorgan er en rettighet

Studier (se World Bank Reference Bibliography, 1994) har vist at sosiale og økonomiske forhold for lokalbefolkningen etter en prosjektinvestering, i hovedsak ble betydelig forverret. Michael Cernea viser i sin analyse en «høy risiko for økt fattigdom» uttrykt som tap av land, arbeidsløshet, hjemløshet, sosial resignasjon, avmakt, øket dødelighet, og manglende matvaresikkerhet. Ved selvsyn vil jeg legge til alkoholisme, prostitusjon og vold. I tillegg er adivasier, siden de skiller seg ut både språklig, kulturelt, og religiøst, utsatt for overgrep fra andre befolkningsgrupper. Imidlertid har de også spesielle rettigheter nedfelt i det indiske lovverket som blant annet beskytter dem mot salg av land og gir dem kvoter ved høyere skoler. Til tross for dette har 1,5 millioner adivasier, i det gamle Koraput distriktet, Orissa, mistet over 2000 kvadratkilometer land til industriprosjekter de siste årene. I dette området er leseferdigheten gjennomsnittlig sju prosent (derav en prosent kvinner).

GENERALDIREKTØR EGIL MYKLEBUST har 23.3.99 uttalt at «bærekraftig utvikling kan ikke skje uten et sosialt ansvar. Økonomisk vekst, sosialt ansvar og økologisk ansvarlig-

Vi har ingen grunn til å behandle adivasiene i India annerledes enn vi ville ha behandlet nordmenn. Dette handler om etikk og verdier, fastslår artikkelforfatteren.

FOTO: TARJEI LEER SALVESEN, NORWATCH

debatt

het er gjensidig avhengig av hverandre». Han henviser til Hydros sosiale engasjement i Rjukan, men erkjenner at den sterke paternalismen noen industriselskap viste i lokalsamfunn også hadde negative konsekvenser. Men verken paternalismen på Rjukan eller industrirøyken fra Herøya kan aksepteres i dag. Utkal-anlegget i Orissa må ikke bli en kopi av verken Rjukan eller Herøya. Våre kunnskaper og krav har endret seg, og vi har ingen grunn til å behandle adivasiene annerledes enn vi ville ha behandlet nordmenn. Dette handler om etikk og verdier, ikke historie og erfaring.

Videre sammenligner han Utkalutbyggingen i Orissa med utbyggingen på Mongstad. Det er en meget haltende sammenligning. Da er forståelsen av utbytting, undertrykkelse, fremmedgjøring og avmakt meget liten. Det er et hav av ulikheter mellom befolkningen i Orissa og på Mongstad – alt fra utdannelse, tilpasningsevne, offentlig sikkerhetsnett, demokratiske prosesser, nasjonal lojalitet, og så videre. Imidlertid er det i bibliografien nevnt ovenfor, også et eksempel på vellykket samarbeid mellom utbygger og lokalbefolkning. Under planlegging av de store kraftanleggene i Sør-Brasil snudde den lokale motstandsgruppen CRAB og ble en sterk og aktiv forhandlingspartner som mellom annet reforhandlet tvangsflyttingsplanene og kompensasjonene. Ved å insistere på kollektive forhandlinger ble CRAB en likeverdig og deltagende partner med utbyggeren. Kanskje noe for Myklebust å se nærmere på?

MEN HAN TAR OPP et viktig punkt: Hvem skal vi lytte til? Han er ikke sikker på at velmenende nordmenn vet hva som er best for et samfunn under utvikling. Enig. Oss, i Strømmestiftelsen, trenger han ikke lytte til for vi er kanskje, som han sier, «velmenende nordmenn som skal løse andres problemer».

Hvem vil Norsk Hydro så lytte til? Myklebust tror på inderne, og deres (verdens største) demokrati. Ja, var det bare så enkelt. Jeg påstår ikke å være en kjenner av India, men noe enkelt og klart svar fra inderne får Myklebust ikke. Men har Norsk Hydro spurt de som virkelig blir berørt, altså adivasiene, de på «motsatt» side? India har faktisk en sterk og aktiv frivillig sektor. Disse finnes også i Orissa. Til og med i prosjektområdet er det flere slike som

Studier har vist at sosiale og økonomiske forhold for lokalbefolkningen etter en prosjektinvestering, i hovedsak ble betydelig forverret.

består av adivasiene selv. Vi kjenner og arbeider med flere av dem. At det også finnes en flora av organisasjoner på neste nivå kjenner Norsk Hydro godt til; utviklingsagenter, rettighetsforkjempere, de som arbeider for kvinner, for fri rettshjelp, mot forurensning, mot avskoging, mot korrupsjon og mere. Disse arbeider med og for adivasiene og har deres tillit. For Norsk Hydro skulle det være nok å velge mellom for å få igang en meningsfylt dialog med adivasiene! Og i en slik dialog skulle det kanskje være unødvendig å bestille flere sosialantropologiske undersøkelser og andre studier.

Det er påfallende hvor taus Norsk Hydro har vært overfor adivasiene og organisasjoner i India som har tillit blant disse. Og hvorfor hemmeligholder Norsk Hydro sosialøkonomiske og antropologiske dokumenter og undersøkelser? Norwatch, Strømmestiftelsen og Kirkens Nødhjelp, som er bedt om å være talerør for adivasiene i Norge, venter fortsatt på å få se slike, som blant annet er skrevet av AIMS, B.K.Otta, R. Patniak, OMCOS og India Engineers Ltd.

DET BLIR I DAG snakket mye om etikk i næringslivet. Investoren Terje Mikalsen har noen korte etiske testspørsmål: Er saken OK fra vår side? Er saken OK fra motpartens side? Er saken OK på første side?

Vi som har sagt ja til å tale adivasiens sak, er glad for Norsk Hydros nye profil om sosial ansvarlighet. Vi tror dette er veien å gå for alle industriselskap som ønsker å investere i utviklingsland. Men etter å ha hørt Myklebusts egne ord tviler vi ennå på om dette er Hydros nye ansikt. Mye kan tyde på at det gamle ansiktet fortsatt lever under et nytt lag tykk sminke.

I STRØMMESTIFTELSEN tror også vi at industriell utvikling er fornuftig og riktig i et fattig lands utviklingsprosess. Men etter samtaler med lokale organisasjoner, adivasiene, og ut fra informasjon som Hydro og andre har gjort tilgjengelige er vi ikke i tvil: Utkal må utsettes til lokalbefolkningen kan delta i planleggingen og implementeringen og til de får del i konkrete uttelling som kan bli en reell forbedring for dem sosialt og økonomisk. Derfor er vi glad for utsettelsen Hydro har gitt, om det nå skyldes nye oljepriser, ny sminke, eller et nytt ansikt.

Oddvar Espegren er programsjef i Strømmestiftelsen.

bistands
aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 6/99 – 2. årgang

Ansvarlig redaktør:
Raymond Johansen

Redaktør:
Gunnar Zachrisen

Redaksjonssekretær:
Arve Norheim

E-mail:
gunnar.zachrisen@norad.no

Journalister:
Bibiana Dahle Piene
Odd Iglebæk

Redaksjonsråd:
Karen Brit Feldberg,
Høgskolen i Oslo,
Ellen Hansen,
Fellesrådet for Afrika,
John Jones,
Diakonhjemmets
Internasjonale Senter,

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 20 64

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
OK Design as, Larvik

Trykk:
Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:
Bistandsaktuelt,
c/o Norsk Fredskorpsamband
Drift A/S, boks 6747
St. Olavs plass, 0130 Oslo.
Telefon: 22 99 46 00.
Fax: 22 99 46 01.

Abonnementet er gratis.
Artikler i Bistandsaktuelt
uttrykker ikke nødvendigvis
et offisielt syn.

Utgever:
NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Fredag 27. august 1999

MÅNEDENS SITAT:

« Benin (marxistisk ettpartistat) får i disse dager ettergitt 225 millioner kr. av Norge, og dette skryter vi av! »

Svenn Korseth sr. (Fr.p.), Oslo, leserinnlegg i Aftenposten 13. august 1999.

Kampen mot korrupsjon

LEDER

«KORRUPSJON ER en trussel mot økonomisk utvikling. Den fører til sløsing med offentlige ressurser og tap av skatteinntekter. Den bidrar til større økonomisk ulikhet, hindrer investeringer, fører til kapitalflukt og økt arbeidsledighet. Det er de fattige som taper. Korrupsjon kan bidra til ødeleggelser av miljøet. Narkotikahandel og våpensmugling blomstrer. Derfor er korrupsjon ikke bare politisk, sosialt og økonomisk uansvarlig. Den er moralsk forkastelig. Fattige blir fattigere. Tillit brytes ned og menneskers ansvarsfølelse og moral svekkes. Korrupsjon korrupperer. Samfunn fanges i en ond sirkel.»

DETTE SLO utviklings- og menneskerettighetsminister Hilde Frafjord Johnson fast i sin utviklingspolitiske redegjørelse for 1999. Dermed er tonen slått an: kampen mot korrupsjon skal stå sentralt i vårt arbeid fremover. Dette stiller ikke minst NORAD overfor store utfordringer, som ansvarlig for å operasjonalisere politikken. NORAD har allerede i mange år jobbet med å styrke forvaltningen i våre samarbeidsland.

RIKSREVISJONEN HAR vært fornøyd med de rutene som er etablert. Men fokuset skal i tillegg legges på den omfattende kampen mot korrupsjon. Da er tilnærmingen av avgjørende betydning. Det er lett å trampe inn i glasshuset - korrupsjon er ikke bare et problem for land i Sør. For få måneder siden måtte hele EU-kommisjonen gå av på grunn av korrupsjonsbeskyldninger. NATOs generalsekretær har måttet takke for seg, og i disse dager blir det avdekket en massiv hvitvasking av penger som kan spores tilbake til den mektige russiske presidenten. Også på vår egen kontinentalsokkel vet vi at det har foregått store uregelmessigheter.

KUNNSKAP OM korrupsjon er avgjørende for å få resultater. Men noe vet vi, blant annet at en åpen og fri presse kan være en effektiv motvekt. Kursing av journalister er kanskje noe av de viktigste vi kan gjøre. En pågående og kritisk presse er det verste de korruperte kan bli utsatt for. NORAD vil intensivere støtten til dette.

KAMPEN MOT korrupsjon må i det hele tatt intensiveres, fordi dette tyveriet fra de fattigste hindrer utvikling. I tillegg er en fortsatt bred oppslutning om bistanden avhengig av at dette blir tatt alvorlig.

RJ

Hvem: Erik Møse. Dommer i Borgarting lagmannsrett og professor ved Universitetet i Oslo med menneskerettigheter som sin spesialitet. **For tiden:** Dommer og vise-president for Rwanda-tribunalet, i Arusha nord i Tanzania. **Hva:** Rettssakene etter folkemordet i Rwanda i 1994.

Et garn for store fisker

Arusha (b-a): Korrupsjon og ineffektivitet har hittil preget det omstridte internasjonale krigsribunalet for Rwanda. Men i høst har domstolen fått ny vind i seilet. Flere dommere og ytterligere en rettsal skal kunne ta seg av et trettitalls nøkkelpersoner som i påvente av rettsak sitter fengslet etter folkemordet i 1994.

rett på sak

• I TANZANIA: JOHANNA MANNERGREN - Det foregår en revolusjon innen folkeretten, sier Erik Møse om det som utspiller seg i Rwanda-domstolen. Den norske juristen er nytilsatt dommer og visepresident for tribunale, som pågår i den lille støvete byen Arusha nord i Tanzania.

Mens man i søsterdomstolen i Haag hittil har syslet med Jugoslavia-krigens underordnede, har tribunale i Arusha lykket i å få tak på de riktig store fiskene. Blant de hekte de finnes så godt som hele den forhenværende rwandiske regjeringen, samt en rekke andre tjenestemenn, mediarepresentanter og forretningsmenn. Den forhenværende statsminister Jean Kambanda er allerede dømt til livsvarig fengsel.

- Det var også her man for første gang noensinne dømte en person for folkemord, borgermesteren Jean Paul Akayesu. Det var her man for første gang slo fast at voldtekt utgjør en del av folkemord. Dessuten er journalister, som sterkt bidro til drapene gjennom sin hatpropaganda, blitt stilt til ansvar for sine gjerninger, sier han.

- Kan man snakke om en internasjonal smitteeffekt av Rwanda-tribunalet også for andre krigssituasjoner og folkemord?

- Disse dommene kommer med sikkerhet til å sette spor når krigsforbryterne i for eksempel Kosovo-konflikten blir stilt for retten i Haag. Dommen mot Kambanda bør være en urovekkende pekepinn for Jugoslavias tiltalte president Slobodan Milosevic. Ny praksis som hele tiden skapes, bidrar til utvikling av internasjonal rett, sier Møse og slår hånden i den tykke bunten på 294 sider som utgjør dommen mot Akayesu, altså verdens første dom for folkemord.

- Hvilken betydning har tribunale for Afrika?

- Det er en utvikling som er vik-

- Dommene i Arusha kommer med sikkerhet til å sette spor når krigsforbryterne i for eksempel Kosovo-konflikten blir stilt for retten i Haag, sier Erik Møse, nytilsatt norsk dommer og visepresident for Rwanda-tribunalet i Arusha.

FOTO: JASENKO SELIMOVIC

tig i Afrika, hvor en stor del av den politiske kulturen er blitt bygget på straff-frihet. Grove brudd mot de menneskelige rettighetene har blitt begått av den ene diktatoren etter den andre, uten at det ha fått følger. Vårt arbeid har positive virkninger på hele det afrikanske kontinentet. Det handler ikke bare om å dømme de skyldige for folkemord, men også om å bygge opp en tiltro til FN og internasjonal rett, mener Møse.

- Hvordan er det med samarbeidsviljen blant afrikanske land?

- Nå samarbeider flere land i Afrika åpent med domstolen. En rekke land har utlevert tiltalte personer, og hittil har Mali tilbudt fengselsplass for de dømte. Zambia og Benin ventes snart å følge etter, sier Møse.

At domstolen fikk sitt sete i Afrika tilskrives stor symbolsk verdi, men det kan virke uforståelig at den ble plassert akkurat i Arusha, en liten by med dårlig infrastruktur. I begynnelsen fantes det bare noen få telefonlinjer og ingen rettsaler, og det er ikke rart at domstolen fungerte veldig dårlig i de første

årene. Etter vedtak i FNs sikkerhetsråd fikk likevel tribunale ytterligere ressurser og i dag er rettsalene utstyrt med den aller siste tekniken som elektroniske skjermer, tilhørerplasser bak skuddsikket glass og videokameraer, i skarp kontrast til det ellers så falleferdige bygget tribunale er plassert i, der dommernes livvakter løper omkring i korridorane.

- Taktene har økt reelt - de fem dommene som har falt under domstolens fire år har alle falt i det siste året, og under den kommende fireårsperioden regner man med å dømme samtlige i dag arresterte, sier Møse.

Men til tross for forbedringene er det ennå Rwanda selv som tar hånd om det store antallet mistenkte. Omkring 120.000 arresterte er trent sammen i Rwandas overfylte fengsler. Her skapes «rettferdighet» ofte på en mer brutal måte enn den internasjonale retten forfekter. For en tid siden ble det utført en offentlig avretting på et idrettsstadion under tilskuernes jubel.

Johanna Mannergren er svensk frilansjournalist.

BISTANDSTORGET SØKER FAGLIG LEDER TIL EVALUERINGSNETTVERK

Bistandstorget har nylig fått støtte fra Utenriksdepartementet til å opprette ett evalueringsnettverk for en tre års oppstartingsfase.

Det overordnede målet med nettverket er å oppnå et best mulig kvalitetsnivå av den bistand som skjer via frivillige norske organisasjoner. Det sentrale siktemålet er å oppnå en heving av organisasjonenes evalueringskompetanse, samt å bedre systemene for kvalitetsmessig oppfølging

av prosjekter i de medvirkende frivillige organisasjonene og deres partnere i Sør.

Vi søker i den anledning å knytte til oss en person for å lede dette arbeidet.

Blant hovedoppgavene vil være:

- stå for planlegging av arbeidet og daglig drift
- kartlegge kompetanse og behov for evaluering blant medlemsorganisasjonene

- utvikle og organisere kurs og seminar
- holde kontakt med fagpersoner i og utenfor medlemsorganisasjonene

Faglig leder rapporterer til styret for Bistandstorget.

Egenskaper: Bred kontakflate, relevant erfaring fra bistand og evaluering, kontaktskapende, god evne til muntlig og skriftlig kommunikasjon, flytende engelsk.

Vi ønsker å komme i kontakt med ansatte i bistandsorganisasjoner og med konsulenter som kan bruke en betydelig del av sin tid på dette arbeidet. Godtgjørelse etter avtale.

For nærmere informasjon kan man kontakte styreleder i Bistandstorget **Michael Vitols**, telefon 37 01 74 37, eller styremedlem **Arvid Solheim**, telefon 22 35 10 10. **Frist: 24. september 1999**

– Vi må tenke mer helhetlig

Bedre landanalyser blir bærebjelken i NORADs nye strategi

– Vi må vite langt mer om landene vi skal arbeide i, sier direktør i NORAD, Tove Strand. Den nye strategien mot år 2005, «NORAD investerer i framtida», legger opp til at mer kunnskap om samarbeidslandene skal bli et bærende element i bistanden framover.

NORAD

• BIBIANA D. PIENE

– Det viktigste med den nye strategien er at den sier helt klart at NORAD skal bekjempe fattigdom. En slik tilnærming gjør det lettere å formidle til det norske folket hva vi har som hovedmisjon, sier Tove Strand.

Etter to og et halvt år i sjefsstolen kan NORAD-direktøren stolt presentere NORADs nye strategi. Nøytralt innpakket i grått papir står dokumentet fram som en nøktern påminnelse om å holde hodet kaldt når man driver med bistand. Bistandshverdagen er verken glossy eller særskilt fargerik; å bekjempe fattigdom er et møysommelig og langsiktig prosjekt.

Tettere forbindelser. Partnerskap og mottakeransvar har vært nøkkelord for den norske bistanden det siste tiåret. Den nye strategien går enda lenger i å sette mottakeren i førersetet.

– Konkret betyr dette at vi legger opp til en mer helhetlig tilnærming av bistanden, sier Strand.

NORAD-direktøren fremholder at hun ønsker tettere forbindelser mellom ulike bistandskanaler, og at man jobber mer på sektornivå.

– Hva innebærer dette?

– Til nå har vi hatt tre hovedkanaler for bistanden, stat til stat-overføringer, gjennom frivillige organisasjoner, og gjennom næringslivssamarbeid. Tradisjonelt har disse kanalene vært adskilt. I framtida vil vi arbeide langt mer med landanalyser, og basere bistanden på en mer helhetlig oppfatning av behov og utfordringer i det enkelte land. Analysene må blant annet omfatte en vurdering av kvaliteten på statsapparatet, infrastruktur, hvor mange givere som er inne, hvilke flaskehalsar som er i systemet, og så videre. Med dette som utgangspunkt skal vi, i samarbeid med mottakerne, finne ut hva Norge best kan bidra med, sier Strand.

Må bli flinkere. Men selv om Norge er bedre enn de fleste i å praktisere mottakeransvaret, er vi fortsatt ikke gode nok, påpeker Tove Strand. Men framtida vil by på rikelig anledning til å øve seg:

– Innenfor Verdensbankens nye rammeverk – Comprehensive Development Framework – har Norge fått ansvaret for Tanzania som pilotland. Vi skal stille eksperthjelp til disposisjon, men Tanzania må selv

”

Den nye strategien sier helt klart at NORAD skal bekjempe fattigdom. En slik tilnærming gjør det lettere å formidle vår hovedmisjon til det norske folk.

NORAD-direktør Tove Strand.

Sju år etter den forrige strategien har NORAD-direktør Tove Strand lagt om kursen. Mot år 2005 skal NORAD arbeide langt mer med grunnleggende analyser av bistandsbehovene i samarbeidslandene.

FOTO: SCANPIX/BERIT ROALD

legge planene og inngå kontraktene. Her viser vi mottakeransvaret i praksis, slår hun fast.

– Det som gjør at dette er vanskelig er mangelen på kompetanse i mange land, korrupsjon, og enkelte ganger mangel på politisk vilje. Vi må være oppmerksomme på at det finnes fallgruver her.

Økte byrder. For NORAD innebærer den nye strategien at mer tid skal brukes på å analysere situasjonen i de enkelte land – på tvers av avdelingsgrenser. Også ambassadene blir viktige medspillere i analysearbeidet. I tillegg skal ambassadene i framtida knyttes tettere til næringslivssamarbeidet, opplyser NORAD-direktøren.

– For de frivillige organisasjonene ønsker vi at ambassadene tar mer initiativ når det gjelder koordinering, gjennom en dialog som er basert på ærlige og gjennomgripende analyser av mulighetene i det enkelte land, sier Strand.

– Dette vil jo innebære økt arbeidsbyrde for ambassadene. Vil ressursene øke tilsvarende?

– Vi er innstilt på at fagavdelingen og servicekorpset i NORAD skal bistå i enda større grad og på mer langvarig basis enn i dag, især når det gjelder analysearbeidet og utviklingen av sektorprogrammene.

– I dag er det slik at bistanden gjennom frivillige organisasjoner (rundt én milliard kroner) holdes utenfor landprogramforhandlingene. Skal det fortsatt være slik?

– For de frivillige organisasjonene vil det foreløpig ikke bli noen endringer. Det er for øvrig et politisk spørsmål hvor mye av bistanden som skal kanaliseres gjennom disse,

og hvordan dette skal gjøres. Men vi ønsker å bruke den nye fremgangsmåten også her, ved å først analysere situasjonen i det aktuelle landet, og dernest invitere organisasjonene til en dialog om hva de har å bidra med i forhold til situasjonen.

– Det vil fortsatt være organisasjonene som bestemmer hvilke prosjekter og land de synes er interessante å jobbe med, men en bedre dialog kan nok enkelte ganger føre til at man velger andre alternativer enn opprinnelig planlagt – eller velger å ikke gå inn, sier hun.

Parti-støtte. En demokratisk utvikling fordrer et levende sivilt samfunn, slår den nye strategien fast. NORADs rolle skal være å bidra til at samspillet mellom de forskjellige samfunnsaktørene – staten, næringslivet og det sivile samfunn – fører til en positiv samfunnsutvikling.

– I strategien sier vi klart at samarbeidslandene må utvikle en stat som folk har tillit til, som tar ansvar for grunnleggende oppgaver, og som har kapasitet og evne til å utvikle samfunnet. I mange av våre samarbeidsland er dette ikke tilfelle i dag. Svaret vårt kan ikke være at vi trekker oss ut, men at vi bidrar til å styrke statens rolle.

I strategien fra 1992 ble det uttrykkelig slått fast at Norge ikke skulle gi bistand til politiske partier. Men frykten for å bli anklaget for å ta side har dempet seg.

– Vi er åpne for at dette kan være en fornuftig måte å støtte det sivile samfunn på. Fra norsk side jobber vi nå med å se hvordan vi kan støtte politiske partier, uten å bli oppfattet som en part i et politisk landskap, sier Strand, som blant annet vil trek-

ke på svenskens erfaringer på dette området.

Front mot korrupsjon. NORAD er blitt utropt til internasjonal frontorganisasjon mot korrupsjon. Hvordan ser du for deg at dette kan settes ut i praksis?

– Dette handler først og fremst om å intensivere et arbeid vi allerede er i gang med, og vi har nylig satt ned en arbeidsgruppe som skal komme med konkrete innspill ved årsskiftet. Foreløpig gjør vi flere ting – i nye kontrakter legges det inn klausuler om åpenhet i anbudsprosesser, i flere land bidrar Norge til å bygge opp riksrevisjoner, vi støtter utviklingen av en fri presse og vi samler nå inn informasjon om hva andre givere gjør. Alle ambassadene er også blitt meget oppmerksomme på problematikken.

– Da jeg besøkte Mosambik nylig ble jeg for øvrig spurt om hva NORAD synes om korrupsjon – og jeg ga et helt entydig svar på hvordan vi ser på dette. Det førte til store oppslag i aviser og tv. I Mosambik har vi gått inn med budsjettstøtte, men vi følte oss ikke bekvemme med det innsynet vi fikk. Etter at vi, sammen med andre givere, laget en utredning om hvordan vi synes det bør være, er vi kommet i en veldig god dialog med myndighetene.

– Strategien fokuserer også ensidig på korrupsjonen i Sør. Men vestlige selskaper er også ofte innblandet i den store korrupsjonen?

– Vårt utgangspunkt er situasjonen i Sør – jobben vår er å hjelpe dem til å skaffe seg muligheter til kontroll. Vi er mest opptatt av åpenhet, innsyn og kontrollmuligheter. Det er systemene som må forandres, sier Strand.

Tanzania – pilot for norsk testflyvning av CDF

• GUNNAR ZACHRISEN

Tanzania er valgt som pilotland for Norges oppfølging av Verdensbankens initiativ Comprehensive Development Framework (CDF). Verdensbank-initiativet tar til orde for å bedre giverkoordinering overfor land i sør. Målet er mer kostnadseffektiv bistand gjennom at alle aktører skal

samle seg om en felles utviklingsstrategi for et gitt land.

– Vi satser på et nært samarbeid med andre land som tenker på samme måte som oss, og vil også få med oss FN-institusjonene, sier menneskerettighets- og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Ifølge statsråden, har Tanzania,

etter en periode med noe skepsis, blitt veldig positive til opplegget for økt koordinering.

– Målet med dette opplegget er å forbedre samarbeidslandenes situasjon.

Land med begrenset administrativ kapasitet skal ikke lenger behøve å bruke krefter på å forhandle og

forholde seg til et uendelig antall givere. Med andre ord er det snakk om å få mer hjelp for hver krone, sier Frafjord Johnson.

De øvrige skandinaviske landene ivrer også for Verdensbankens nye vyer. Sverige vil prøve ut opplegget i Vietnam, mens danskene satser på Uganda.

Åpen for samarbeid

Unorske PLAN er lei «fremmedfrykten» i norsk bistandsbransje

«Oppkomlingen» blant bistandsorganisasjonene, PLAN Norge, etterlyser nå en sterkere vilje til dialog og samarbeid fra toneangivende norske hjelpeorganisasjoner. Generalsekretær Sandro Parmeggiani etterlater ingen tvil om at hans organisasjon til tider har følt seg uglesett av storfuglene i bransjen.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Vi har invitert til dialog, men har foreløpig møtt liten interesse. Vår erfaring med norske hjelpeorganisasjoner så langt er at det dessverre er mye revir-tenkning, sier Parmeggiani.

Han mener utgangspunktet må være at likhetene er flere enn særtrekkene blant norske hjelpeorganisasjoner, og at fokus må være på innholdet i utviklingsarbeidet.

– For brukerne vil det i praksis gå ut på ett om den nye brønnen er finansiert av PLAN, Redd Barna eller Kirkens Nødhjelp, så lenge den skaffer dem rent drikkevann. Jeg tror de fleste norske bistandsorganisasjoner er veldig gode. Ulikhetene i felt er ikke så ekstremt store, sier Parmeggiani.

Samarbeid i felt. – Betyr dette at dere også kan tenke dere å gå sammen med andre norske organisasjoner om finansiering eller drift av prosjekter?

– Det kan være aktuelt. PLAN International har tidligere finansiert prosjekter som er blitt drevet av Redd Barna. Det er mange eksempler på at vi jobber tett sammen med andre organisasjoner ute i felt. Nå mener vi at det er på tide at man dropper prestisjen, og tenker likedan her hjemme også.

– Kan det også være aktuelt å inngå samarbeid med de kristne bistandsorganisasjonene?

– Det finnes det allerede eksempler på at PLAN gjør i andre land, så det vil vi ikke avvise.

«Faddere uten grenser». Generalsekretær Parmeggiani og programsjef Bjørn Rongevær er likevel i første omgang mest opptatt av å få i tale de mest barnefokuserede organi-

I løpet av tre år har PLAN – med generalsekretær Sandro Parmeggiani i spissen – kapret 52.000 norske faddere. Nå ønsker han å bli tatt på alvor blant kolleger i bransjen. FOTO: SCANPIX

sjasjonene. Men samtidig er dette organisasjoner som delvis i er i en konkurransesituasjon – i kampen om å kapre nye faddere. Den tv-proffe, og etter enkeltes mening «unorske», bistandsorganisasjonen har i løpet av tre år, gått fra null til 52.000 faddere. Med det er den allerede størst i Norge på fadder-bistand.

– Vi ble møtt med mye skepsis, og ingen trodde på oss da vi sa at vi ikke ville «stjele» fra de andre, men finne oss nye givere. Erfaringen har

vist at det var mulig å doble antallet faddere i Norge, sier de to.

Dobling på tre år. Ifølge PLAN-ledelsen var det for 3 år siden 110.000 faddere i Norge. I dag er det mellom 220.000 og 230.000. Samtidig som PLAN har vokst seg stor og sterk, har SOS-barnebyer også vokst kraftig. Strømmestiftelsen har hatt en pen framgang, mens antallet faddere i Redd Barna har ligget stabilt.

Parmeggiani tror ikke at man

Den tv-proffe, og etter enkeltes mening «unorske», bistandsorganisasjonen har i dag 52.000 faddere.

ennå er i nærheten av å nå taket hva gjelder nordmenns givervilje. Han anser en dobling av PLANs fadderportefølje i løpet av tre år som et realistisk mål.

Betaler en – får fire tilbake. 94 prosent av inntektene til den barnefokuserede bistandsorganisasjonen PLAN kommer i dag fra fadderne. De samlede inntektene var i fjor på 100 millioner kroner, hvorav cirka 8 prosent gikk til administrasjon og 16 prosent til «inntektsfremmende tiltak».

– Inntektsfremmende tiltak er for eksempel tv- og radioreklame, DM og informasjonsmaterieell av ulikt slag – det vil si alt vi gjør for å skaffe oss inntekter for å drive bistand. For hver krone vi bruker får vi 4-5 kroner tilbake, så dette er vel snarere en investering enn en kostnads-post, sier Parmeggiani.

Første NORAD-utbetaling. Da NORAD ifjor sa ja til en programsøknad om å delfinansiere brønnboring i Luwero i Uganda, var det første gang PLAN Norge mottok bistandspenger fra staten. Programmet, som drives av PLAN Uganda, går over tre år og inngår i et utviklingsprogram for landsbygda. NORAD har en intensjon om å støtte prosjektet i tre år – med en samlet ramme på 10 millioner kroner. Første utbetalingsår er 1999.

Nettverk i 43 land. – Vi er i diskusjon med NORAD om å utvide porteføljen fra og med neste år. Selv mener vi at vi har veldig gode programmer og at vi har fokusert på dimensjoner som er svært viktige i et utviklingsarbeid. Dessuten har vi fordelelen av et stort internasjonalt nettverk – i 43 land, det vil si over det meste av Asia, Afrika, Latin-Amerika, Karibien og Balkan, sier Parmeggiani.

Mens PLAN foreløpig har 17 ansatte ved kontoret i Oslo, kan den flernasjonale organisasjonen mønstre 5000 på sine lønningslister internasjonalt. Av disse er det bare 80 «expatriates» (utestasjonerte). Resten er lokalt ansatte, framgår det av årsrapporten.

Se for øvrig Atle Sommerfeldts kritikk av PLAN Norge i debattinnlegg side 20.

Stadig flere helsearbeidere vil ut – på idealistisk lønn

Leger Uten Grenser fortsetter å utvide sin virksomhet i og fra Norge. Så langt i 1999 har Norgeskontoret sendt 20 norske helsearbeidere ut i verden, og regner med å plusse på ytterligere 10 før året er omme.

• GUNNAR ZACHRISEN

Årets mange oppdrag innebærer en tredobling av aktiviteten sammenlignet med fjoråret, da ni norske leger og sykepleiere ble utsendt (på til sammen 11 oppdrag).

I øyeblikket har organisasjonen norsk-rekruttert helsepersonell i Kosovo, Liberia (der Trond Heldaas ble tatt som gissel 11.august), Georgia, Armenia, Afghanistan, Indone-

sia, Russland, Kenya og Sudan. Fler-tallet er sykepleiere.

Mens mange andre norske hjelpeorganisasjoner har redusert sin personellbistand de siste årene, satser Leger Uten Grenser på å bruke penger på å sende ut norsk personell. Men rik blir man ikke, dersom man skal jobbe som utestasjonert for denne organisasjonen. Månedslønnen er i øyeblikket om lag 5000 kroner for en sykepleier og cirka 6000 for en lege – noe avhengig av felterfaring. De heldige utvalgte må dessuten selv punge ut for et to til tre måneders kurs i tropemedisin i Uppsala eller Liverpool.

Magre lønninger. – Vi ønsker oss engasjerte og bevisste mennesker som ønsker å gjøre en innsats. Med våre magre lønninger er det ingen

Månedslønnen er om lag 5.000 kroner for en sykepleier og cirka 6.000 for en lege.

tvil om at en lege vil tenke seg godt om før han eller hun forlater sin jobb i Norge, sier avtroppende daglig leder i Leger Uten Grenser, Kurt Peleman.

Han forteller at organisasjonen setter krav om minst to års erfaring fra helsevesenet og gjennomført to til tre måneders kurs i tropemedisin, alternativt praksis fra samme. I øyeblikket er fem sykepleiere, fire leger, en logistikkmedarbeider og en pedagog på oppdrag for organisasjonen – og flere står på tur for å reise ut.

Millioner fra UD. – Vi er en organisasjon med særlig fokus på helse knyttet til nødhjelp, men som også driver med langsiktig bistand innenfor helse. Uansett vektlegger vi alltid kommunikasjon og kontakt

med lokalbefolkningen, og det er derfor vi mener vi det er så viktig å sende ut eget helsepersonell. Våre utestasjonerte er en garanti for en utveksling av synspunkter mellom oss og de vi skal bistå, sier Peleman.

Vektleggingen av såkalt humanitær bistand (populært kalt «UD-bistand») framgår av organisasjonens regnskap. Det viser at støtten fra Utenriksdepartementet var på drøyt 71 millioner kroner i fjor, mens NORAD, som støtter langsiktige prosjekter, sto for en mindre støttesum på rundt 370.000 kroner. Støtten fra private givere til Leger Uten Grenser i Norge var i fjor på 3,6 millioner kroner.

Belgieren Kurt Peleman går av i november etter drøyt to år i jobben som daglig leder, og organisasjonen søker for tiden etter hans erstatter.

notiser

Milliard-korrupsjon i Bosnia

Korruperte serbiske, kroatisk og muslimske offisielle tjenestemenn har stjålet minst én milliard US dollar (om lag 7,7 milliarder kroner) av den bosniske statskassen. Minst 160 millioner kroner stammer fra den internasjonale bistanden som skulle brukes til gjenoppbyggingen av landet, skriver The New York Times. Avisen har fått tilgang til en hemmeligstemplett, 4000-siders rapport som en amerikansk-ledet antikorrupsjonsgruppe har utarbeidet. Gruppen ble opprettet av The Office of the High Representative (OHR), det internasjonale byrået som er ansvarlig for gjennomføringen av Daytonavtalen.

Gruppen har avslørt så mye korrupsjon at både ambassader og hjelpeorganisasjoner er tilbakeholdne med å offentliggjøre tallene, av frykt for at dette skal skremme vekk giverlandene, skriver avisa.

Et av tilfellene som er beskrevet i rapporten er hvordan mer en 20 millioner dollar (ca. 155 millioner kroner) som ti utenlandske ambassader og internasjonale bistandsorganisasjoner hadde plassert i en bosnisk bank, ble borte. Pengene skulle vært brukt til blant annet veier og skoler. En rekke tjenestemenn blir navngitt i rapporten. 15 av dem skal ha fått sparken av OHR, men de fleste har beholdt sine posisjoner. Ytterligere 220 antatte svindel- og korrupsjonssaker er nå under etterforskning.

Bosnias president Alija Izetbegovic skal flere ganger ha avvist alle anklager om omfattende korrupsjonen.

Norske myndigheter er tilbakeholdne med å overføre penger til bosniske myndigheter på grunn av faren for korrupsjon, ifølge statssekretær Janne Haaland Matlary. Midlene kanaliseres i stedet gjennom norske og internasjonale hjelpeorganisasjoner som arbeider i området. I 1998 ga Norge 210,5 millioner kroner i bistand til Bosnia.

Tregt tribunal

RWANDA: Myndighetene i Rwanda klager over at det internasjonale krigsforbryttertribunalet for Rwanda bruker lang tid i behandlingen av sakene etter folkemordet i 1994, skriver Panafrican News Agency. Klagen ble formelt lagt frem for avtroppende leder for tribunal, Louise Arbour, da hun besøkte Kigali, hovedstaden i Rwanda i begynnelsen av august. I løpet av fem år har tribunal bare avsagt fem dommer.

Drap på politiker

Tilbakeslag for fredsprosessen i Sri Lanka

Den kjente ikke-voldskjemperen og parlamentsmedlemmet Neelan Tiruchelvam ble 29. juli drept av en bombe utenfor huset sitt i Colombo. Drapet ble utført av en selvmordsbomber fra den tamilske geriljaen LTTE.

SRI LANKA

45-årige Tiruchelvam er den siste i en lang rekke moderate tamilske politikere som er blitt drept av LTTE. Han var kjent som en forkjemper for dialog og forsoning mellom folkegruppene på Sri Lanka, og ledet det NORAD-støttede ICES, International Centre of Ethnical Studies i Colombo.

Forskningsinstitusjonen regnes som en av de ledende i verden på etnisitetsspørsmål, minoritetsrettigheter og etniske konflikter. NORAD har støttet ICES-prosjekter knyttet til demokratiseringsprosesser, særlig valgobservasjon i ulike deler av verden. Dessuten har institusjonen vært en viktig kilde til informasjon og analyser.

Fredsarkitekt. Den moderate opposisjonspolitikeren og Harvard-juristen Tiruchelvam, som besøkte Oslo under konferansen «Freedom of Religion or Belief» i 1998, ble regnet som en av de sentrale arkitektene bak regjeringens forslag til konfliktløsning i landet.

– Neelan var trolig den eneste politikeren utenfor regjeringen som var involvert i de store nasjonale spørsmålene, og gjennom sitt engasjement bidro han til en demokratiseringsprosess. Problemet var at han var det eneste parlamentsmedlemmet som fikk en sterk offentlig rolle.

På den måten ble han sårbar, sier sosialantropolog og tidligere ambas-

• HEGE M. LARSEN.

En srilankisk politimann er i ferd med å dekke til liket av den kjente opposisjonspolitikeren Neelan Tiruchelvam etter drapsbomben 29. juli.

FOTO: SCANPIX

sadesekretær ved den norske ambassaden i Colombo, Arild Skåra (i dag ansatt i NORADs fagavdeling).

Korrupsjon og avmakt. – Samtidig som den politiske volden fortsetter, rettes det en rekke anklager mot regjeringen om korrupsjon og politisk avmakt. Er det i en slik situasjon hensiktsmessig at NORAD kanaliserer bistandspenger gjennom den srilankiske staten?

– Det kommer an på hvilke deler av statsapparatet man samarbeider med. De man har brukt er i hovedsak veldig bra. Ministry of planning and plan integration er et eksempel på det – et departement med velutviklet desentralisering og en betydelig evne til å sette vedtak ut i livet, sier Skåra.

Brøt samtaler. Fredsforslaget, «The Devolution Package», ble lansert tidlig i 1995. Det ble inngått forhand-

Tiruchelvam ble regnet som en av de sentrale arkitektene bak regjeringens forslag til konfliktløsning i landet

linger med LTTE, men høsten 1995 brøt «de tamilske tigrene» samtalerne.

LTTE kjemper for en selvstendig tamilske stat i de nordlige og nordøstlige delene i Sri Lanka. Den sittende regjering med dens president Kumaratunge (fra Sri Lanka Freedom Party) gikk til valg i 1994 som et multi-etnisk alternativ og med formål om å igangsette fredsprosessen.

Den 23. juli i år kunngjorde presidenten at det nye fredsforslaget ville bli presentert i løpet av en måned. Få dager senere ble Neelan Tiruchelvam «elimineret». LTTEs militære ledelse har tidligere uttalt at den vil drepe alle tamiler som støtter regjeringens politiske pakke, en pakke som går mot deres mål om et selvstendig Tamil Eelam.

Hege M. Larsen er sosialantropolog og har flere lengre opphold bak seg i Sri Lanka.

Storstilt satsing på barn i Nepal

195 millioner norske bistandskroner til grunnutdanning

Fra og med i år støtter NORAD et stortilt utdanningsprogram i Nepal. De neste fem årene skal til sammen 195 millioner norske bistandskroner brukes til grunnutdanning i et av verdens fattigste land.

NEPAL

Etter lange forhandlinger med myndighetene i Nepal er den første norske satsingen i landet endelig på plass. Det skjer tre år etter at Stortinget utpekte Nepal til et prioritert samarbeidsland, og to år etter at det ble åpnet en norsk ambassade i hovedstaden Katmandu.

I samarbeid med nepalske myndigheter skal EU, Danmark, Finland, Verdensbanken og Norge være med på å videreføre et nasjonalt program for grunnutdanning i Nepal. Programmet, som til sammen vil koste rundt 800 millioner kroner (hvorav Norge betaler nærmere en fjerdedel) skal bidra til et bedre grunnskoletilbud i Nepals 75 distrikter, med jenter, lavkastebarn og funksjonshemmede som spesielle målgrupper.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Testcase. Giverne deltar i en felles finansiering av programmet, såkalt «basket funding», som i korthet går ut på at giverne setter sine bidrag inn på en felles konto som forvaltes av Nepals finansdepartement. Det er første gang Norge deltar i denne formen for finansiering. Nepal blir dermed «testcase» for et giversamarbeid som norske bistandsmyndigheter lenge har gått i bresjen for.

Men et slikt samarbeid er ikke uproblematisk.

– Giverne har hatt forskjellige måter å jobbe på, og ulikt fokus. Det er opplagt vanskelig å skape en lik forståelse av hvordan innsatsen skal håndteres, sier rådgiver Marit Vedeld i NORAD, som har arbeidet med å trekke opp linjene for det norske samarbeidet med Nepal.

Korrupt. Nepal er kjent som et korrupt og nepotistisk samfunn, med til dels ekstrem sentralstyring. Landet har få tradisjoner for lokalt selvstyre, og politiske motsetninger mellom sentral- og distriktsnivå, svak infrastruktur og svake offentlige institusjoner er problemer som kan innvirke på programmet. En ny lov skal sikre en større grad av lokalt

selvstyre, men det er et langt stykke fram til loven kan settes ut i praksis.

– Den største utfordringen blir dermed å sikre at lokalbefolkningen får innflytelse over innholdet i grunnskolen, understreker Vedeld.

Programmet vil følge et konsept der aktører i lokalsamfunnet (deriblant lærere og foreldre) og på distriktsnivå skal få utvidet makt til selv å bestemme bruken av pengene, mens selve pengestrømmen vil bli styrt ovenfra og nedover. Et viktig punkt er at lokalbefolkningen hele tiden skal bli informert om hvor mye penger som er tildelt deres distrikt, og hvordan de blir brukt.

Tester åpenhet. – Det blir spennende å se om myndighetene i Nepal vil være interessert i å delegerer makt og innflytelse til lokalsamfunnene. Programmet blir dermed også en testcase på vilje til åpenhet og innsyn, sier Vedeld. I tillegg blir programmet gjenstand for et følgeforskningsprosjekt, som Kirke- og utdannings- og forskningsdepartementet skal gjennomføre.

– Det skal sikre at vi uansett får god læring av dette programmet, sier Vedeld.

FAKTA:

Norsk bilateral bistand til Nepal tre siste år:

1996: 72,3 mill. kr
1997: 54,3 mill. kr
1998: 59,9 mill. kr

Tross sterk økonomisk vekst de siste årene er Mosambik nest sist blant de norske hovedsamarbeidslandene på UNDPs ranking av menneskelig utviklingsnivå.

FOTO: SCANPIX/AFTENPOSTEN

Mer styring i det globale rom

UNDP vil beskytte de svake og kontrollere de sterke

Globaliseringen rommer et stort potensial til å bekjempe fattigdom, men uten styring vil kløften mellom fattige og rike bare bli større. Det skriver FNs utviklingsprogram (UNDP) i årets rapport om menneskelig utvikling, som denne gangen tar for seg globaliseringens fordeler og ulemper.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Verden er blitt mindre, handelen større og forskjellene økende. Globaliseringen er ikke i seg selv et gode eller onde – men kan være et kraftfullt redskap til begge deler, finner UNDP det betimelig å understreke.

Det siste tiåret har det vært en klar tendens til at mer og mer av velstanden konsentreres rundt de som fra før tilhører den rike delen av verden. I 1960 var inntektsforskjellen mellom den rikeste og den fattigste delen av verdens befolkning 30 til 1; i 1990 var forskjellen fordoblet til 60 til 1, og i dag tjener den rikeste femtedelen 74 ganger så mye som den fattigste. Samtidig lever 1,3 milliarder mennesker under fattigdomsgrensen på én dollar om dagen.

Lite styring. I ti år har UNDPs Human Development Report vært en sentral premissleverandør i den internasjonale diskusjonen om utvikling. I forordet til årets rapport skriver UNDPs nye leder Mark Malloch Brown at vi nå ser begynnelsen på «en ny og mindre formell struktur rundt de globale styringsmekanis-

mene, der regjeringer og partnere i det sivile samfunn, næringsliv og andre har formet et funksjonelt samarbeid på tvers av geografiske og tradisjonelle politiske grenser».

Men, understreker Brown, globaliseringen er altfor viktig til å bli styrt så lite som den blir i dag. Uten styring vil forskjeller og fattigdom øke.

Sosial beskyttelse. UNDP mener det er nødvendig med en aktiv styring som dirigerer den globale utviklingen slik at godene kan komme alle til del.

Ikke bare produksjon og profitt, men også de sosiale sidene må tas med i regnestykket. Til det nytter det ikke bare med god, gammeldags fordelingspolitikk, mener organisasjonen.

Først og fremst trengs det en sterkere politikk for å beskytte og fremme menneskelig utvikling. Menneskerettigheter og retten til helse og utdanning står sentralt innen det som ofte blir kalt «sosial beskyttelse».

Internasjonalt samarbeid. Globaliseringen gjør det også mer legitimt å bry seg med hva andre driver med, og UNDP tar til orde for et mer utstrakt internasjonalt samarbeid på nettopp disse områdene. Mange nasjoner greier ikke å takle problemene rundt sosial beskyttelse på egen hånd.

Dessuten må ansvaret for at det skjer noe på dette området ikke bare ligge hos myndigheter, men også hos private organisasjoner, selskaper og i det sivile samfunn, skriver UNDP.

”

1,3 milliarder mennesker lever under fattigdomsgrensen på én dollar om dagen.

Human Development Report 1999

Klipp fra Human Development Report 1999

- OECD-landene, med 19 prosent av verdens befolkning, har en andel på 71 prosent av den globale handelen av varer og tjenester, 58 prosent av utenlandske direkteinvesteringer, og 91 prosent av alle internett-brukere.
- Verdens 200 rikeste mennesker mer enn doblet sine netto verdier fra 1994-98, til mer enn én billion US dollar.
- Verdens tre rikeste menn rår sammenlagt over større rikdommer enn det de 48 minst utviklede landene greier å produsere i løpet av ett år. I disse landene bor ca. 600 millioner mennesker. Beregninger viser at fire prosent av disse formuene ville vært nok til å dekke de grunnleggende behovene for verdens fattigste.

■ I 1993 stod 10 land ansvarlig for 84 prosent av utgiftene til global forskning og utvikling, mens de samme landene kontrollerte 95 prosent av alle patenter fra de siste 20 årene. I tillegg ble mer enn 80 prosent av all patenter i utviklingsland gitt til innbyggere fra vestlige land.

■ Fusjonslysten blant verdens selskaper har ført til en sterkt økende konsentrasjon av makt og markedsandeler. I 1998 kontrollerte de 10 største selskapene innen sprøytemidler 85 prosent av det globale markedet, verdt 240 milliarder kroner. De 10 største selskapene innen telekommunikasjon kontrollerte til sammen 86 prosent av et marked verdt hele 2030 milliarder kroner.

FAKTA OM FORDELING:

Andel av verdens BNP:	
Rikeste 20 %	...86 %
Midlere 60 %	...13 %
Fattigste 20 %	...1 %
Andel av eksport av varer og tjenester:	
Rikeste 20 %	...82 %
Midlere 60 %	...17 %
Fattigste 20 %	...1 %
Andel av utenlandske direkteinvesteringer:	
Rikeste 20 %	...68 %
Midlere 60 %	...31 %
Fattigste 20 %	...1 %
Andel av internett-brukere:	
Rikeste 20 %	...93,3 %
Midlere 60 %	...6,5 %
Fattigste 20 %	...0,2 %

HDI-RANGERING:

Slik rangerer UNDP norske hovedsamarbeidsland i sin Human Development Index, der Norge for øvrig er rangert som nummer 2 (etter Canada):

90	.. Sri Lanka
121	.. Nicaragua
130	.. Zimbabwe
144	.. Nepal
150	.. Bangladesh
151	.. Zambia
156	.. Tanzania
158	.. Uganda
159	.. Malawi
167	.. Eritrea
169	.. Mosambik
172	.. Etiopia

Planer mot korrupsjon

NORAD har opprettet en egen arbeidsgruppe som skal utarbeide planer for hvordan man kan styrke arbeidet mot korrupsjon i samarbeidslandene. I sin bistandspolitiske redegjørelse tidligere i år utnevnte men-

neskerettighets- og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson NORAD til en internasjonal frontorganisasjon i kampen mot korrupsjon.

I desember i år skal arbeidsgruppen presentere planer for anti-kor-

rupsjonsarbeidet videre. Disse skal inneholde følgende: en operasjonell definisjon og avgrensning av begrepet 'korrupsjon', en oversikt over alternative innsatsområder og strategier i kampen mot korrupsjon, en

analyse av de erfaringene som finnes internt og eksternt og en vurdering av potensielle samarbeidspartnere. I tillegg skal arbeidsgruppen foreslå konkrete tiltak som NORAD skal jobbe videre med.

Aids drepte 2 millioner

Mens epidemien brer seg i Sør-Afrika, gir Ugandas eksempel håp

KAMPALA (b-a): Mens det kommer stadig nye sjokk-meldinger fra afrikanske land om aids-epidemiers raske spredning, står erfaringene fra Uganda i økende grad fram som et håp for resten av kontinentet.

AFRIKA

• I UGANDA: GUNNAR ZACHRISEN

Oppsummeringen av aids-situasjonen fra FNs spesialorganisasjon UNAIDS er dyster lesning:

- Aids er i dag den viktigste årsak til død i Afrika sør for Sahara, og det antas at 2 millioner mennesker døde av sykdommer som følge av aids i fjor.
- I Botswana, Namibia, Swaziland og Zimbabwe anslås det at en femdel av befolkningen mellom 15 og 49 år enten er hiv-smittet eller har utviklet aids.
- Forventet levealder for befolkningen synker dramatisk i flere land sør for Sahara. En innbygger i Uganda kan nå bare regne med å leve i 39 år. I Zimbabwe har forventet levealder blitt redusert med fem år siden 1994 - til 44 år. Disse er to av fem land der levealderen nå er lavere enn i 1970.
- I Sør-Afrika, som lenge har ligget bedre an enn sine naboland, øker antallet hiv-smittede dramatisk. Litt over halvparten av alle nye smittetilfeller i det sørlige Afrika registreres nå i den tidligere apartheid-staten.

FN-organisasjonene UNAIDS og UNICEF mener at helsemessige, sosiale og økonomiske resultater av årtiers utviklingsarbeid kan stå på spill, dersom det ikke settes i verk omfattende tiltak mot hiv/aids-epidemien.

Det har vært FN-ekspertenes budskap i flere år, men treghet og manglende politisk vilje til å erkjenne problemets omfang har kjennetegnet mange land. Og det gjelder samtlige av de land som nå sliter hardt med økende spredning av sykdommen.

I Sør-Afrika var det for eksempel først i oktober 1998 at daværende visepresident Thabo Mbeki brøt stillheten med flere større taler om aids-temaet.

I Tanzania, hvor 10 prosent av befolkningen alt er hiv-positive, talte president Mkapa offentlig om epidemien første gang i januar 1999.

Manglende politisk åpenhet og handlekraft har igjen ført til et ineffektivt aids-forebyggende arbeid overfor de brede lag av folket. Resultatet er fortsatt kunnskapsløshet, nye millioner av smittede og fortsatt stigmatisering av aids-syke og deres familier.

- Vi regner med at de som kom-

To prikker – hiv-positiv – den brutale sannhet om at den dødelige sykdommen har nådd enda et offer i Uganda.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Tidlig rammet. I sterk kontrast til tausheten og tabu-holdningene i mange andre afrikanske land står Ugandas mangeårige åpenhet og engasjement for å få bukt med aidsepidemien. Allerede i 1982, året etter at de første tilfeller av hiv/aids ble registrert i USA, dukket epidemien opp i Uganda.

Under Milton Obotes skrekk-regime, som etterfulgte den beryktede Idi Amin, ble ordet «aids» likevel aldri nevnt offentlig, og sykdommen fikk spre seg upåaktet av offentlighetens søkelys. Men i 1986 grep motstandsbevegelsen National Resistance Army makten.

Den nye lederen Yoweri Museveni, som selv hadde opplevd at venner fra motstandskampen ble syke og døde av den mystiske «slim disease», var raskt ute med å innse alvoret i situasjonen: Uganda var allerede hardt rammet med titusener av hivsmittede.

Full åpenhet. Den nye presidenten proklamerte full åpenhet og aktiv kamp mot epidemien som allerede hadde rukket å spre seg langs hele hovedveien fra Tanzania-grensa i vest, via hovedstaden Kampala og til Kenya-grensa i øst. «Avholdenhet, kondomer og trofasthet» var slagordene for kampanjen som er blitt lansert i fjernsyn, radio og på hundre-

vis av møter over hele landet.

«Presidentens klare tale har vært alfa og omega for å kunne snakke åpent og spre kunnskap om sykdommen», er det temmelig samstemmige svaret vi får fra et titalls ugandiske og internasjonale organisasjoner i landet under vårt besøk i juni 1999.

- Når presidenten kan snakke åpent om dette, så kan jo vi også, fastslår folk vi treffer - lokale ledere, helsepersonell, lærere, kirkeansatte og folk fra de hiv-positives organisasjoner. Alle er enige om at aids er en sykdom, og at hiv-positive og aidssyke skal behandles med den samme respekt som andre mennesker. I motsetning til i nabolandene har mange hiv-positive i Uganda stått

Ugandas president Yoweri Museveni har ført en mangeårig aktiv kamp mot hiv/aids-epidemien - ulikt presidentkolleger i andre afrikanske land.

FOTO: SCANPIX/EPA

åpent fram og fortalt om sykdommen.

Rømte fra «trolldom». - Det er slutt på den tida da folk trodde at aids kunne smitte via en kopp kaffe eller et håndtrykk, fastslår Owor Mary Francis, fylkeskvinne i Rakai.

Det var hennes distrikt som først ble rammet av epidemien. Folk fikk panikk og rømte langt vekk da «trolldommen» plutselig rammet lokalsamfunnet.

- Vi vet om landsbyer i distriktet der alle husene ble forlatt og skogen har overtatt, sier lederen av en lokal hjelpeorganisasjon.

Færre sex-partnere. Samme år som den nye regjeringen tok makten ble det dannet en nasjonal komite for aidsforebyggende arbeid, og året etter kom et nasjonalt aids-program på plass - med støtte fra Verdens helseorganisasjon (WHO). I kjølvannet av dette skjøt det fram lokale og internasjonale initiativer innenfor aidsarbeidet. Prosjekter og NGOer ble etablert. Skoler og menigheter ble engasjert.

- I løpet av 12-13 år har vi oppnådd en god del. Rundt 1993-94 registrerte vi at antallet nye hiv-positive begynte å flate ut, og deretter har vi fått en nedgang, sier Dr. Paul Waibale ved det statlige National Aids

Hver fjerde kvinne er hiv-positiv

Antallet nysmittede hiv-positive er på vei nedover i Uganda, men fortsatt er landet blant de verst rammede i verden.

Ved AICs store test-stasjon i Kampala fikk i sommer 14 prosent av mennene og 26 prosent av kvinnene det triste budskapet om at de er smittet av den dødelige sykdommen.

- Vi regner med at de som kom-

mer hit utgjør et gjennomsnitt av den seksuelt aktive del av befolkningen i hovedstadsområdet, sier daglig leder Jane Harriet Namwebya.

De siste årene har AIC registrert en langsom, men tydelig nedgang i antall hiv-positive ved teststasjonen i hovedstaden. Ved sykehus i byene ligger antallet hiv-positive blant gravide kvinner i dag rundt 15 prosent,

mens det på det verste har vært rundt 30-40 prosent av samtlige.

Det er flere grunner til at flere kvinner enn menn i Kampala hiv-smittes: Lavere seksuell debut-alder for kvinner enn menn, menn som utnytter kvinners svake økonomiske stilling i samfunnet og stor utbredelse av kjønnsykdommer blant kvinner er blant de årsaker som framheves av ulike kilder.

En oversikt over hiv-positivitet blant gravide i 12 distrikter utenom hovedstaden viser at prosenten ligger mellom 7 og 15 prosent i 8 av distriktene, og enda lavere i de fire siste.

I samtlige fylker er det en markant nedgang siden toppårene 1991-94. I landområdene er det kun en svak overvekt av kvinner blant hiv-tilfellene.

afrikanere ifjor

for kontinentet

– Her i Uganda sier menn at ei jentes navn skal være «Yes». Gjør det helt klart i dag at ditt navn er «No!», prediker foreleseren for ungdomsskoleelevene i Rakai.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Controlle Programme. En omfattende testing av gravide mødre i distrikter over hele Uganda har siden den gang vist en klar trend mot reduserte forekomster av nysmittede. De gravide mødrenes svar på spørreskjemaer antyder samtidig en holdningsendring: den vanlige seksuelle debutalder for jenter har økt fra 14 til 16 år, og det rapporteres om færre irregulære seksualpartnere.

Visedirektør i det statlige aidsprogrammet Paul Waibale.

Kondomer overalt. Ved distriktshelsetekontoret i Iganga får Bistandsaktuelt studere et omfattende tallmateriale som viser en positiv utvikling fra 1998 til 1999 hva gjelder nysmittede hiv-positive nesten i samtlige kommuner. Men tendensen er foreløpig tydeligst i urbane områder, der antallet smittede har vært høyest.

Endret seksualatferd som følge av økt kunnskap blant folk flest om sykdommen og dens årsaker er hovedforklaringen. Mer omfattende og mer effektiv behandling av kjønnsykdommer (som syfilis), som øker faren for å få hiv-smitte dramatisk, er en annen.

Tre dagers mange og lange kjøreturer langs småveier i Rakai- og Iganga-provinsen gir en ytterligere forklaring. Tydelig merkede salgsteder for kondomer finnes i den fjerneste avkrok, og plakater med budskap om avholdenhet, trofasthet og kondombruk pryder enhver helsestasjon.

– Selv biskopene har begynt å snakke om viktigheten av å bruke kondom, sier Dr. Waibale.

Seksualundervisning. På en landens skole en times kjøring fra hovedveien i Rakai er vi vitne til enda et utslag av den omseggripende opp-

lysningskampanjen. Et tyvetalls elever, jenter og gutter i ungdomsskolealder, er samlet for å ha time i seksual- og samlivsundervisning – et tema som fortsatt er tabu i de fleste ugandiske hjem. Forhandlingsteknikker og sexpress er dagens emne – i et prosjekt sponset av EU og den franske hjelpeorganisasjonen Medecines du Monde. Sistnevnte arbeider med holdningsskapende arbeid og distribusjon av kondomer.

– Hver og en av disse ungdommene er valgt av elevene i sine klasser for å delta i kurset – for å bli «peer educators». Etter kurset skal de tilbake for å bringe kunnskap videre til medelevene. På denne måten får vi sprer vi holdninger effektivt innenfor ungdomsmiljøene, sier Fred Sekyewa i Medicine du Monde. Fra klasserommet i bakgrunnen lyder en klar appell fra den unge foreleseren til tenåringsjentene i klassen:

– Mange menn sier at ei jentes navn skal være «Yes». Gjør det helt klart i dag at ditt navn er «No!». Unngå alle de feller som menn setter opp for deg!

Bryllupet avlyst

At kommende ektefeller må teste seg før bryllupet er etter hvert blitt helt vanlig i Uganda – et land der rundt 15 prosent av den voksne befolkning er hiv-positive.

Lederen av de hiv-positives forening, Charles Kasozi, forteller en historie som illustrerer den holdningsendringen til hiv/aids som er skjedd i landet: – Søsteren til en venn av meg skulle gifte seg denne uka. Men nå er bryllupet avlyst, fordi brudgommen nektet å etterkomme kravet om å la seg hiv-teste.

Ifølge Kasozi var det brudens foreldre som grep inn og satte en stopper for bryllupet – av frykt for datterens liv og helse.

”

En fortsatt spredning av det dødelige viruset kan ha dramatiske konsekvenser. Med mindre det iverksettes drastiske tiltak for å bekjempe det, vil det kunne drepe opp til 25 prosent av landets befolkning.

Sitat fra landrapport 1998, Ugandas regjering i samarbeid med UNICEF.

Foreldrene er borte – 14-årige Namawanda må ta ansvar for søsknene

Minner om et ektepar som ble rammet av aids.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

To barn, to ofre for aids-epidemien. Namawanda (14) og Birobwa (11) må heretter selv både skaffe mat, stelle hus og passe skolen for seg og to småbrødre.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Det skal nok gå på et vis

RAKAI, UGANDA (b-a):

– Mamma har fortalt oss mye om hvordan vi skal dyrke jorda. Så det skal nok gå på et vis, sier 14-årige Namawanda Prossy.

Sammen med den 11-årige søsteren bor hun i et lite mursteinshus en drøy halvtimes gange fra skolen i Nakatoko. Faren døde som følge av aids i 1986. Moren ligger dødssyk på tredje måneden på et hospital i hovedstaden.

– Vi har to småbrødre, en på 2 år og en på 4. De er med mamma på sykehuset. De kommer vel hit igjen, når mamma er død, sier Namawanda.

Skal klare det. Den fremmelige 14-åringen, som allerede i mange måneder har pleiet sin syke mor, mener bestemt at hun og søsteren skal

besøk av tyver. En gruppe menn trengte seg inn og tok med seg eien-deler og klær. Barna vet ikke hvem de var, men vi har anmeldt saken til politiet for dem, forteller Gerlad Bwetunge fra den lokale støtteorganisasjonen for foreldreløse barn – OCBO.

– Nei, vi kjente dem ikke, fastslår Namawanda og rister på hodet.

Skal brødfø 20 barnebarn. Noen landrover-kilometer unna finner vi gården til Teresa Nakamaji (69) og mannen Dominikaru Nakamaji (70) – to slitne, gamle mennesker i Rakai-provinsen i Vest-Uganda.

En ubarmhjertig skjebne har gitt dem i oppgave å skulle mette en skokk med unger. En etter en har syv av deres egne voksne barn bukket under av «magersykdommen» – «slim disease» – den som har rammet så mange i Rakai-distriktet. Nå sitter de to gamle igjen med 20 foreldreløse barnebarn.

Teresa og fem av barna er hjemme denne dagen – midt i skoletida – da vi besøker gården, mens mannen er i begravelse i landsbyen.

«Nå sulter vi.» – Det var nok mat her før, da vi var få. Nå er vi mange. Nå sulter vi, forteller den gamle kvinnen og ser ned i støvet.

I skyggen bak det skjeve og sprukne adobehuset står to små geiter, mens ei forskremt høne piler over gårdsplassen. Noen bananplanter og litt cassava er det som for øvrig skal sikre storfamilien trygg ernæring og god helse.

Jobb utenfor gården er det også umulig å få og hjelp fra naboer i nærheten må man se langt etter.

– Nei, vi har ikke fått noe som helst, fastslår Teresa.

Solidaritet satt på prøve. Den tradisjonelle afrikanske landsbysolidariteten er satt på en sterk prøve som en følge av aids-epidemien. Mens det tidligere var vanlig å supplere fattige naboer og slektninger med mat i tørketida, og ta foreldreløse barn inn i familiene, er det blitt vanligere å overse slike problemer.

– For mange familier er blitt for store. De har nok med sine egne problemer, fastslår Gerlad Bwetunge fra OCBO.

Denne organisasjonen bistår aids-rammede husholdninger med å sette i gang inntektsskapende tiltak, og gir noen ganger støtte i form av klær.

Bildene av en familie. Inne i det mørklagte to-romshuset viser hun oss bildene av det som en gang var en familie. Et ungt ugandisk ektepar smiler til oss fra et 15 år gammelt bryllupsfoto. Bildene på veggen, to stoler og en stor plastbolle med brune bønner er det eneste som finnes i det lille rommet som kanskje kan kalles for «stuen».

– For noen uker siden hadde de

FAKTA:

- UNICEF anslår at 1,1 millioner ugandiske barn under 15 år (11 prosent av alle barn) har mistet enten sin mor eller begge foreldrene som følge av aids. Det er det høyeste tallet i Afrika.
- Mange barn i familier med aidssyke foreldre er selv hiv-smittet.
- De fleste barn som mister begge foreldrene tas inn i andre familier – enten hos slektninger eller naboer.
- Barns rettslige stilling og status er lav og i stor grad overlatt til lokalsamfunnene, ifølge UNICEF-Uganda. Foreldreløse barn er svært sårbare, og kan bli misbrukt både som billig arbeidskraft og seksuelt.
- I Botswana regner man med at aids vil være årsak til 64 prosent av alle dødsfall blant barn under 5 år innen år 2000.

Hiv-testing i landsbyen Kigandalo.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

NORAD vurderer støtte til hiv-testing på landsbygda

NORAD vurderer å støtte et program for frivillig hiv-testing i landområdene i Uganda. Testingen skal kombineres med rådgivning. Et norskstøttet pilotprosjekt i distriktene Iganga og Hoima ble evaluert i vår – med gode resultater.

• GUNNAR ZACHRISEN

UGANDA – Erfaringene var så positive at myndighetene nå ønsker at dette tilbudet skal gjøres tilgjengelig i hele landet, sier rådgiver Marit Berggrav i NORAD.

Under pilot-prosjektet ble det foretatt ca 10.000 tester – kombinert med rådgivning – ved ulike helsestasjoner i de to distriktene.

– Uganda gir høy prioritet til hiv-testing, kombinert med rådgivning, i sin nasjonale helsepolitikk, og dette er også en strategi som anbefales av UNAIDS som et viktig tiltak i arbeidet mot spredning av aids, sier Berggrav.

Etter mindre enn en time foreligger resultatet – til glede for noen, til sorg for andre.

Rådgivning viktig. Over 400.000 mennesker har foreløpig latt seg teste i Uganda – i hovedsak ved teststasjonene til den private organisasjonen Aids Information Center (AIC) i større byer.

Ugandiske myndigheter mener imidlertid at tilbudet bør gjøres tilgjengelig for alle, integrert i den generelle helsetjenesten. Dette skal skje i nært samarbeid med de frivillige organisasjonene som allerede er involvert i dette arbeidet.

Den norske ambassaden i Kampala mottok 19. august et revidert prosjektforslag med søknad om 80 millioner kroner over 5 år. NORAD planlegger i første omgang å gå inn på støtte for de tre første årene, og det kan være aktuelt å involvere flere givere.

– Det vil legges stor vekt på konfidensialitet i testingen, og også at kvaliteten på rådgivningen blir god. Testingen vil gjennomføres med generell forhåndsinformasjon for hele gruppen som skal testes den aktuelle dagen, og individuell rådgivning etter at testresultatene foreligger.

Det vil være opp til de enkelte distriktene å avgjøre hvorvidt testen skal være gratis, eller om det skal betales en begrenset egenandel, sier Berggrav.

Større kontrakt. Test-systemet, som er benyttet i pilot-prosjektet, produseres av firmaet Bionor i Skien. Erfaringene med den diagnostiske testen er så positive at myndighetene i Uganda ønsker å fortsette å bruke denne.

Med en utvidelse av prosjektet til nasjonalt nivå kan det vente en større kontrakt for den norske partneren. Firmaet har også levert lignende utstyr til Zambia.

Ambassadesekretær Britt Hilde Kjølsås ved ambassaden i Kampala understreker at test-systemet ble valgt av ugandiske myndigheter, som ønsket å sammenligne den norske teknologien med tilsvarende produkter fra andre leverandører.

Med strøm fra bilbatteriet. I landsbyen Kigandalo, en times kjøring fra provinsbyen Iganga, er vi vitne til

moderne aids-testing – med teknologi tilpasset den afrikanske landsbygda.

På gresset utenfor helsestasjonen har distriktshelsestasjonens team rigget opp sitt utstyr – innkjøpt for NORAD-penger. Et bord og en stol er lånt fra helsestasjonen, teknisk utstyr er medbrakt, mens strøm tas fra teamets landrover.

I skyggen av store trær sitter et trettitalls kvinner og 4-5 menn og venter på resultatet. Etter mindre enn en time foreligger resultatet – til glede for noen, til sorg for andre.

«Bare» to testet positivt. – Her ser du. Det er ikke mange som tester positivt her ute i landsbyene, sier laboratorieteknikeren fornøyd.

Bare to av 30 mennesker vil få vite at de har fått den dødelige sykdommen denne vakre junidagen i Kigandalo. En stab med erfarne lokale rådgivere – blant dem den hiv-positive seksbarnsmoren Naikoba Apofia – vil bruke god tid på å formidle budskapet til hver og en av dem.

Epidemien ruller raskere enn pengene

Rike lands støtte til aidsforebyggingen står ikke i noe rimelig forhold til epidemienes raske vekst, mener FN-organisasjonen UNAIDS.

– Sammenlignet med den globale katastrofe som aids-epidemien utgjør, er nivået på midler til hiv-forebygging i verden minimalt, sier UNAIDS-direktør Peter Piot.

Veksten i epidemien er i dag 3 ganger raskere enn veksten i nye

midler til aidsforebyggingen. Selv om støtten til aids-tiltak ikke har sunket på samme måte som utviklingsbistanden generelt, utgjør hiv/aids-satsingen mindre enn 1 prosent av giverlandenes årlige bistandsbudsjetter.

– Giverlandene må innse at deres øvrige investeringer i forbedringstiltak i utviklingsland i praksis vil bli tilintetgjort med mindre

de investerer i kampen mot aids, sier Piot.

Etter en rask vekst i givestøtte til aids-tiltak på slutten av 1980-tallet, avtok økningen rundt 1990 og har ikke på langt nær holdt tritt med epidemienes vekst.

Ifølge UNAIDS-rapporten er USA verdens klart største givernasjon til aidsforebyggingstiltak internasjonalt – 135 millioner dollar i 1997. I

prosent av brutto nasjonalprodukt er derimot Nederland og Norge de største bidragsyterne (1997).

De afrikanske landene bruker selv bare mindre deler av sine offentlige budsjetter på dette arbeidet. I Afrika Sør for Sahara er det bare fire land som bruker mer enn 1 million dollar av egne midler. Giverlandene bidrar med rundt 350 millioner dollar til aids-arbeidet hvert år.

Hiv/aids øker kraftig i Sør-Afrika

Manglende åpenhet hindrer forebyggende arbeid

SØR-AFRIKA

JOHANNESBURG (b-a): Sør-Afrika har Afrikas beste kommunikasjonssystemer – og mer ressurser enn alle sine naboland. Likevel har budskapet om hiv/aids ikke nådd fram. Ingen land har en så kraftig vekst i antall nysmittede. Hver dag smittes 1600 sørafrikanere av sykdommen. Regjeringen må bære mye av skylden, mener helsepersonell.

• I SØR-AFRIKA: GÖRREL ESPELUND Sør-Afrika har fått en ny president og en ny regjering. I løpet av uker med valgkamp før valget, snakket politikerne om kriminalitet og vold, arbeidsledighet og økonomi. Men ingen av dem tok opp det spørsmå-

let som kanskje er mest avgjørende for hele landets framtid: hiv og aids.

– Aids burde ikke ses på som et helseproblem, men som en trussel mot Sør-Afrikas økonomiske vekst og utvikling, sa Geraldine Fraser-Moleketi, minister for velferd og befolkningsutvikling i president Mandelas regjering.

Våknet sent. Sør-Afrika våknet sent. Ikke før i 1993 ble det åpnet en spesiell klinikk for gravide hiv-smittede kvinner ved Baragwanath-sykehuset (Afrikas største) i utkanten av Soweto.

– Da vi åpnet klinikken var tre prosent av de gravide kvinnene hiv-smittede. I dag er hele 25 prosent – hver fjerde kvinne – smittet. Tre fire-deler av barna som dør på sykehuset, dør av hiv/aids, sier doktor Glenda Gray på Baragwanath.

Tallene sjokkerer, men regjeringen slår ikke alarm. Landets forri-

ge helseminister, Nkosazana Zuma, ble kritisert for at hun unnlot å gjøre legemiddelet AZT tilgjengelig for gravide og voldtektsofre. Ifølge Zuma ville det være ansvarsløst å benytte penger fra helsebudsjettet til AZT.

Minsker smitte mor-barn. – Det er en beslutning tatt uten ettertanke, uten tilstrekkelig kunnskap. AZT kan ikke helbrede aids, men det minsker risikoen for å overføre smitten fra mor til barn med 50 prosent, sier Glenda Gray.

Ifølge henne vil det koste rundt 80 millioner rand (100 millioner kroner) å gi AZT til alle smittede gravide kvinner.

– Det er bare 0,1 prosent av helsebudsjettet eller dobbelt så mye som Thabo Mbekis presidentseremoni kostet, sier Gray.

I Cape Town gis AZT til gravide mødre, til tross for helsedeparte-

”

Hvis en krig truet 25 prosent av befolkningen, hadde hæren mobilisert, men overfor aids-trusselen lever Sør-Afrika fremdeles på et fornektende stadium.

Glenda Gray, lege ved aids-klinikken, Chris Hani Baragwanath Hospital.

mentets beslutning. Selv på Baragwanath får gravide AZT i 1999, men pengene kommer fra FN – ikke fra myndighetene.

Fornekter virkeligheten. – Om vi hadde hatt en krig som truet 25 prosent av befolkningen, hadde hæren mobilisert, men Sør-Afrika lever fremdeles på et fornektende stadium, sier Gray.

Den eneste måten å nå fram med budskapet er utdanning og informasjon, mener aids-ekspertise. På samme måte som sørafrikanerne ble bombardert med informasjon om hvordan valgprosessen skulle foregå i juni, burde de bombarderes med fakta og informasjon om hiv/aids.

For mytene om hiv/aids florerer fortsatt: at det finnes mirakelmiddelet mot sykdommen, at kondomer er uafrikanske, at hiv ble oppfunnet for å drepe svarte, osv. osv.

– Døden er vanskelig å forklare et barn

SØR-AFRIKA

JOHANNESBURG (b-a): På barnehjemmet Cotlands i Johannesburg er halvparten av de rundt 60 barna hiv-positive. De sykeste behandles i en spesiell avdeling hvor det er plass til 18 barn. I løpet av årets seks første måneder døde 15 barn av hiv/aids.

– Det er vanskelig å forklare for et barn om døden. Men mange synes å forstå at de bare har et kort liv å leve. De har ikke de voksnes dødsangst, forteller Kathy Volkwyen, sykepleier på Cotlands.

Tid for mat. Det er tid for mat, og sykepleierne forsøker å dele sin tid mellom sultne munn. Fem småvokste barn kryper omkring på gulvet, leker nysgjerrig med en plastbil og ser på oss med store, varme øyne. De er småvokste etter alderen på grunn av sykdommen.

I dag er de fulle av energi, men sykepleierne vet at døden snart vil høste igjen. Hiv-positive barn pendler mellom å være kritisk syke og nesten «friske». Diaré og infeksjoner, tuberkulose og lungebetennelse slår ekstra hardt ut når immunforsvaret er svakt.

Omsorg viktigst. – Noen av barna har foreldre som kommer på besøk. Vi forsøker å lære opp mødrene til å kunne ta hånd om barna når de blir bedre, sier Kathy Volkwyn.

Hun mener det viktigste er å sikre at barnet får en god omsorg under sin korte livstid.

– Vi vet at de kommer til å dø, det er livets gang her. Iblant kjennes det som en lettelse når de slipper å lide mer. Et barn som dør som følge av hiv/aids har voldsomme plager. Ingen barn skulle behøve å dø på den måten, sier Kathy Volkwyn.

Zanele står fram. På sykehuset til Christian Service Foundation i Johannesburg, åpnet man for noen måneder siden en spesiell hiv/aids-avdeling for voksne – drevet med private midler. Enda en avdeling holder på å åpnes.

Zanele Mkwanzzi er 30 år og mor til to barn. For syv år siden var hun innblandet i en trafikkulykke og ble smittet av hiv etter blodoverføring. Dagen før vårt besøk er hun opp og går for første gang på to uker. Den hvite morgenkåpen heng-

Sykepleierne Kathy og Betty har den daglige omsorgen for de aids-syke barna på Cotlands-hospitalet.

FOTO: A.K. ADAMS

er slapp på hennes magre skuldrer, men hun holder hodet høyt. Hun vil ikke dø.

– Jeg tenker ikke på det. I dag kjenner jeg meg sterk igjen, sier Zanele.

Da hun registrerte sykdommen første gangen, reiste hun fra Johannesburg, hjem til KwaZulu-Natal øst i Sør-Afrika. I hjemtraktene møtte hun en venn som også var hiv-positiv. Hun lærte Zanele om hvordan det gikk an å leve sunt, for å holde sykdommen på avstand så lenge som mulig.

Skjøtt foreleseren, – Sammen reiste vi rundt og snakket om hiv/aids. Men folk er så redde. De har hørt at det har vært snakket om hiv, men tror fremdeles at den ikke finnes. En dag skjøtt de min venninne fordi hun var smittet, sier Zanele.

På sykehuset kan de ta imot 12 kvinner. Helsetilstanden varierer.

Mange dør, andre kan reise hjem når de blir bedre.

– Da jeg fikk vite at jeg var smittet, gråt jeg mye. En sosialarbeider hjalp meg og rådet meg til å fortelle det til min familie. Nå forsøker jeg å fortelle mine barn og min søsters barn om hvordan de skal unngå hiv. Snart håper jeg å bli så bra at jeg kan reise hjem igjen, sier Zanele.

Hun strever seg ut av sengen og går langsomt nedover korridoren. En ung, sårbar kvinne i en kropp som er i ferd med å gi etter for virkeligheten.

Görrel Espelund er svensk frilansjournalist, bosatt i Sør-Afrika.

Zanele Mkwanzzi kjemper for å holde seg i live så lenge som mulig.

FOTO: A.K. ADAMS

FAKTA:

- Hver dag smittes 1600 mennesker i Sør-Afrika.
- Om lag 3,8 millioner sørafrikanere er hiv-positive – tilsvarende 10 prosent av befolkningen. I gruppen 15 til 19 år er rundt 21 prosent smittet – og tallet øker raskt.
- Om Sør-Afrika ikke tar den økende spredningen av hiv/aids på alvor, risikerer landet å miste store deler av sin arbeidsføre befolkning. Enkelte eksperter tror at levealderen i år 2010 kan være nede i 40 år, i stedet for 63 år som den er i dag.
- 180.000 sørafrikanske barn har mistet enten sin mor eller begge foreldrene som følge av aids. 80.000 barn er selv hiv-smittet. Barnedødelighet er ventet å øke med 100 prosent som følge av epidemien. (UNICEF)

Nye strategier i knusk

Småbønder oppnår lovende resultater med økologiske metoder

MACHAKOS (b-a): Omfanget av økologisk landbruk er foreløpig begrenset i Machakos-distriktet. Men nå har enkelte småbrukere selv begynt å trene hverandre opp i kunsten å lage sin egen gjødsel. De beviser for seg selv og andre at knøttsmå grønnsakhager kan gi mer matvekster enn noen våget å tro – og det langt ut i tørkesesongen.

• I KENYA: ARILD MEHN-ANDERSEN
(TEKST OG FOTO)

LANDBRUK

Wakambafolket var, med sine gode handelsforbindelser i swahilikulturen langs kysten og blant de kvegnomadiske samfunn i høylandet, britenes sterkeste allierte. Men etter hvert utgjorde egenskapene en trussel for kolonimakten, og tross sin gode tjeneste ble folket henvist til det tørkeutsatte Machakos området, et steinkast sør for «der elvene møtes» i Nairobi.

Med for lite land til kvegnomadisk virksomhet, og for få kunnskaper om å grave i jorden, var folket etterlatt med utilstrekkelige strategier for å forsørge seg selv gjennom de altfor lange tørkeperiodene.

Mer folk, mindre erosjon. I 1930 levde rundt 250.000 mennesker i Machakos. Her overlevde familiene hovedsakelig gjennom kvegnomadiske strategier, støttet av små hånddyrkede maisarealer. Skogen var kuttet for å gi plass til beitearealer og jordkvaliteten dårlig, med utbredt erosjon av toppjorden. Avlingene minsket gradvis.

Machakos var likevel velsignet med sin korte avstand til hovedstaden og den ekspanderende utviklingsindustrien etter kolonitiden. Tilgjengelighet gjorde derfor Machakos til et populært forsøksområde for vestlige utviklingsekspedimenter. Snart lærte den lærenemme befolkningen fordeler ved terasedyrking, skogdrift, vekstskifte og reduserte husdyrflokker med egenproduksjon av fôrgress.

Mer folk, økte avlinger. Nå er området mest kjent for sin enestående utvikling; mer folk og mindre erosjon. I 1990 levde 1.500.000 mennesker i Machakos. Tilsvarende har avlingene (melk, kjøtt, korn, mais) vokst fra 10 til 110 tonn per kvadrat-

”

Når tørken slo til, var det ikke en gang mulig å få en skarve kopp te når man besøkte naboene.

Julius Ithia, bonde.

– Nå dyrker jeg mat hele året. Venner og naboer kommer til meg for å få råd i økologisk landbruk, konstaterer Rose Nduku Willy fra sin lille familiegård utenfor Muumando i Machakos.

kilometer i perioden fra 1930.

Hovedsakelig er avlingsøkningen et resultat av at wakambafolket har skiftet fra kvegnomadiske strategier til jordbruksvirksomhet. I stedet for å være ute på beite med kyrne, har familier redusert husdyrflokken til noen få.

Husdyrene blir værende på gården hvor familiene dyrker det høye napiergresset til husdyrfôr og gjød-

selen går til jordforbedring.

Men selv om folket gradvis begynte med jordbruksutvikling siden 50-årene, har matsikkerheten vært for sårbar, med ensidig kosthold og for små avlinger. Og området havner fremdeles til stadighet under matvarehjelpens klientstatistikker.

Utsatt område. – En kopp maisgrøt og litt kwaheri om dagen, forklarer Julius Ithia om familiens bedrøvelige matsituasjon på 1980-tallet. På tross av den sterke afrikanske tradisjonen om å dele maten med hverandre, var de naturlige begrensningene i det regnfattige Machakos-distriktet nådeløse.

– Når tørken slo inn var det ikke en gang mulig å få en skarve kopp te når man besøkte naboene, forklarer Julius Ithia, fra sin gård utenfor landsbyen Changoli i Machakos. I likhet med de fleste familiene var det kona, Veromera, som holdt gårdsdriften ved like. Selv gav han opp gårdsdriften i 60-årene og opparbeidet seg lang erfaring som turistguide med base i Nairobi. Dessverre var lønningsspenen for liten, og produksjonen på gården for skral. Hver gang tørken tok til, spratt matprisene i været og innsparne midler

viste seg å være kjedelig utilstrekkelige.

– Ungene ble stadig syke som følge av den ensidige og mangelfulle dietten. Vi trodde det bare var mulig å produsere mais og bønner i området, forklarer han.

Kunsten å lage gjødsel. Da Julius kom tilbake til familiegården i 1990, var det lite penger å kjøpe kunstgjødsel for – og prisene fortsatte å stige.

I 1993 hørte han ryktet om at man kunne lære å lage sin egen gjødsel, og han meldte seg på distriktets første kurs i økologisk landbruk, arrangert av Kenyas institutt for økologisk landbruk (KIOF).

– Selv om teknikkene medfører mye arbeid, gir det flerfoldige ganger tilbake senere, konstaterer Julius, og peker ut over familiens åker. Fra å produsere en eller to matvekster (helst mais og bønner), fremstår åkerlappene som varierte forsikringsstrategier beredt til å møte det meste. Vekstsesongen er lengre og han slipper å selge produktene for spottpris på et overfylt marked.

– I dag opplever vi velstand. Vi sitter igjen med en profitt på 8.000 shilling per måned, og har ingen ut-

Bonden Julius Ithia og hans familie ved huset utenfor landsbyen Changoli.

Tørre Machakos

gifter til mat eller innførte næringsmidler, sier Julius.

Utvidet vekstsesong. Det var særlig evnen til å produsere grønt inn i tørketiden med hjelp av kompost og dobbelgravde senger som gjorde gårdsdriften lønnsom igjen. For prisene er svært forskjellige fra regntid i juli til tørkesesongen i oktober. Derfor hentet han både eldstesønn og de yngre tilbake til familiegården.

- Arbeidsmarkedet i Nairobi er håpløst likevel. Man sliter seg ut helt

fänytted fordi all inntekt forsvinner i levekostnader, forklarer eldstesønn Gerard Muthoka. Selv er han en av Kenyas få yngre som går tilbake til jordbruksdriften.

Stor interesse. Ithaya familiens forbedringer har ikke gått upåaktet og nå er Julius leder i den lokale bondegruppen. Også hans kone, Veromena, nyter respekt gjennom sin deltakelse i fire forskjellige selvhjelpgrupper. Gjennom gruppene sprer også kunnskapen om økologiske teknikker seg.

De åtte bondefamiliene som gjennomførte KIOFs ukelange kurs i 1993, har effektivt spredd kunnskapen videre. Nå er tre av åtte landsbyer rundt Changoli aktive innen økologisk landbruk og over 100 familier praktiserer teknikkene.

Lavere utgifter. - Nå dyrker jeg mat hele året, både for familien og for salg. Venner og naboer kommer til meg for å få råd i økologisk landbruk, konstaterer Rose Nduku Willy fra sin lille familiegård utenfor Mumando i Machakos.

På tross av betraktelig mindre utgifter, hovedsakelig til kunstgjødsel og syntetiske plantevernmidler, opplever hun et oppsving i både produksjonsvolum og jordkvalitet.

- Tidligere, når jeg brukte kunstgjødsel, var jeg tvunget til kjøpe inn mat for å brødfø familien, hvert eneste år. Dessuten mistet jeg både avlingene og innsatsfaktorer når regnet uteble, forklarer Rose.

Mer resistente frø. - Da jeg kom til Machakos i begynnelsen av 90-årene, var familien avhengige av matvarehjelp under tørketiden, forklarer Harry Asap Maina fra KIOF. Han mener den stadige nødhjelpen gjorde folk late i forhold til egen utvikling og ble sittende for å vente på gratis mat, gratis frø og gratis kunstgjødsel uten å gjøre noe nevneverdig for å forbedre egen situasjon.

- I dag bruker folket mye av tiden på gårdene sine. De har gått over til egne tradisjonelle frøvarianter som er mer resistente mot tørke. Dessuten har det vokst en generell holdning at det er bortkastet tid å vente på nødhjelp, mener Maina.

Han mener det er de økologiske landbruksteknikkene, og særlig teknikker for kjøkkenhager som bidrar til den positive utvikling og nye husholdningsstrategier. Etter utstrakt kursvirksomhet er det i dag rundt 200 jordbruksgrupper, med rundt tyve småbrukere i hver, som praktiserer økologisk landbruk i Machakos. Men utbredelsen av teknikkene er langt større fordi småbrukerne trener hverandre opp gjennom selvhjelpsgrupper og nysgjerrige naboer som adopterer teknikkene.

Farvel til sult

Om et fireårig utviklingsprosjekt i Kenya hadde satt som målsetning i 1992 at; småbrukeres selvforsyning av mais skulle øke fra 22 til 48 prosent, tilfeller med underernæring skulle reduseres fra 57 til 24 prosent, innkjøp av grønnsaker skulle reduseres fra 85 til 11 prosent og overskuddssalg av grønnsaker skulle øke med 77 prosent...

... Ja, da ville nok giversamfunnet ristet på hodet og erklært prosjekt planleggerne som utopiske drømmere. Likevel, i den virkelige verden er det akkurat dette som har skjedd, konkluderer doktor Patrik Hamilton i sin rapport, «Goodbye to hunger». Rapporten tar for seg erfaringene til småbrukere i Kenya som har lagt om til økologiske landbruksteknikker.

Arild Mehn-Andersen er frilansjournalist med spesiell interesse for økologisk landbruk.

- Mindre behov for matvare-hjelp utenfra

- Økologisk landbruk er fremdeles bare en dråpe i havet blant distriktets småbrukerfamilier, mener jordkonservator, Paul Kimeu, fra Jordbruksministeriet i Machakos. Han mener at selv om distriktet fortsatt er avhengig av nødhjelp i tørkeperiodene, er behovet blitt mindre i de seneste årene.

- På grunn av misjonsgrupper, ernæringseksperter og økologiske

jordbruksgrupper har folk fått trening i matsikkerhet, jordbruk og kjøkkenhager. Derfor er det mindre behov for matvarehjelp i dag, forklarer Kimeu.

Han er særlig imponert over kjøkkenhagene, som har innført grønne blader, kål og tomat i det daglige kostholdet. Produkter som tidligere bare ble produsert rundt elveleiene, og bare for salg - ikke til

husholdningene. På tross av de positive resultatene fra de økologiske foregangsproduzentene, er han forsiktig med å anbefale teknikkene selv.

- Økologisk sykdomsbehandling er svært kontroversielle saker, men foreløpige studier har vært positive, bekrefter han. Likevel ser han behovet for en økologisk dreining av landsbruksproduksjonen, fordi

kunstgjødsel og sprøytemidler er blitt for dyrt for bøndene. John Wamboia, fra det samme departementet, men med en lavere rang, viser mer entusiasme for økologien.

- Økologiske landbruksgrupper produserer forbløffende mengder med mat. De trenger ikke kjøpe inn mat i det hele tatt, men produserer overskudd for salg, bekrefter Wamboia.

Primær- næringer har lav status

– Forskere er ofte lite interessert i utkantstrøk, mener NORAD-rådgiver

NYERI (b-a):

Primærnæringer er fremdeles sørgelig nedprioritert i utviklingsprogram, med en andel på mindre enn 10 prosent av verdens bistandspenger.

LANDBRUK

• I KENYA: ARILD MEHN-ANDERSEN

– Ressurssvake mennesker blir oversett av utviklingsbyråkrater, forskere og politikere, mener Mwangi Wachiri Muchire, fra en liten selvhjelpsgruppe utenfor Nyeri. Selv har han sett seg lei av ignorante bistandsorganisasjoner og frivillige organisasjoner som gjør ære i deres navn.

– Alle givere snakker om å utvikle de menneskelige ressursene, men ut hit kommer de aldri, forklarer han.

Den kenyanske bonden mener giverne er sårbare uten direkte kontakt med lokalsamfunnene som skal gjennomføre prosjekter, og at de frivillige organisasjonene manipulerer realiteten til egen fordel.

– Det som står i deres prosjektforslag og rapporter, er ikke det som leveres til lokalbefolkningen, sier Mwangi

Forskerstøtte. Når giversamfunnene ser mot primærnæringer er det ofte store prosjekter til sentrale enheter som prioriteres. Institusjonsutvikling, forskning i samarbeid med jordbruksuniversiteter og infrastruktur har vært fokus for norsk satsing mot primærnæringer. Men den nyervervede kunnskapen yngler i liten grad utenfor forskningsinstitusjonenes egen bakgård.

Per Mogstad i NORADs fagavdeling ser flaskehalsene ved orienteringen, at distriktsagronomene har for lav lønn til å arbeide effektivt, og må konsentrere seg om tilleggsnæringer for å få endene til å møtes. At veiledningstjenesten er lite etterspurt, fordi småbrukerne og særlig kvinnene, ikke ser verdien når de ikke får noe konkret tilbake.

– Alle er klar over at veilednings- og forskningstjenestene, hverken er gode nok i kvalitet eller kvantitet. Forskere som oppnår en master eller PhD grad er lite interessert i å rote karrieren vekk ute i distriktene, sier NORAD-rådgiveren.

Derfor mener han at det skjer minimal utvikling utenfor prosjektgårdene til forskningsinstitusjoner, og grasrota fortsetter å føle seg forbi gått av utviklingshjelpen.

Stat til stat. Prosjekter rettet mot de virkelige primærnæringer, de fattige småbrukerne, har vært mindre prioriterte for utviklingsbyråkratiet. Problemet er at de små enhetene krever for lite midler og vil skape for mye overvåkingsarbeid for

Småbønder i distriktene er ressursvake mennesker som blir oversett av utviklingsbyråkrater, forskere og politikere, mener bonden Mwangi Wachiri Muchire.

”

Alle givere snakker om å utvikle de menneskelige ressursene, men ut hit kommer de aldri.

Bonden Mwangi Wachiri Muchire.

bistandsorganisasjonene. For dem er det mer oversiktlig med få og kostbare prosjekter.

I Tanzania er danske DANIDA den mest progressive aktør innenfor støtte til primærnæringer, med en ambisiøs fem-årsplan for samarbeid med lokale jordbruksorganisasjoner og utvikling av bærekraftige produksjonssystemer, noe som også krever mer oppfølging og overvåkingsarbeid.

– NORAD har satset mot distriktsnivå tidligere, men prosjektene ble for uoversiktlig og ressurskrevende. Derfor har NORAD dreid støtten mot parastatlige organisasjoner, forklarer Mogstad.

Mottakerorientering. I tråd med mottakerorientering diskuteres pri-

oriterte områder med myndighetene i samarbeidslandene, som igjen har ansvaret for å realisere prosjektene ute på distriktsnivå.

– Norsk bilateral bistand er bundet til stat-til-stat-samarbeid for at vi ikke skal påvirke innenrikspolitiske avgjørelser, forklarer Mogstad, og viser til at småbrukerne betraktes som private næringsdrivende.

Likevel er det tegn i tiden som tyder på en ny satsing hos NORAD. Utvikling av landbruket er definert som prioritert område i samarbeidet med Malawi, Uganda og Tanzania. I Zambia og Nicaragua, hvor landbruksstøtte allerede er prioritert, økes støtten. Den nye satsingen begrunnes med en erkjennelse av at fattigdomsbekjempelse forutsetter økonomisk vekst ute på landsbygda.

NORSK BILATERAL SATSING MOT PRIMÆRNÆRINGER (LANDBRUK/FISKE) I MILLIONER KR.

År	Primærnæring	Total bilateral bistand	Prosent
1998	442,8	6.722,6	6,6
1995	423,6	5.450,8	7,8
1990	498,7	4.489,6	11,1
1985	611,6	2.656,5	23,0
1980	252,8	1.339,3	18,9
1975			34,0
1970			50,0

(Kilde: NORAD – økonomi- og budsjettkontoret)

MULTILATERAL STØTTE TIL LANDBRUKS- OG LANDBRUKSFORSKNINGSTILTAK 1998 (I MILL. KR).

Tiltak/mottaker	Generell	Prosjekt	Tverrsektor	Total
FAO	13	30		43
WFP	110			110
CGIAR	49,5	7	7,5	64
ICIPE	4			4
ILO		12		12
UNDP		9,8		9,8
UNESCO		1,8		1,8
WB		19,1		19,1
IFAD	70			70
PRIIO		0,2		0,2
TOTAL	246,5	79,9	7,5	333,9

(Kilde: Utenriksdepartementet)

«Norsk» elektrisitets- lov i Uganda

I disse dager får Uganda sin nye elektrisitetslov. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har vært rådgiver i prosessen, mens NORAD har bidratt med 5,6 millioner kroner.

• INGER STAVELIN

– I Norge har vi mer enn 100 års erfaring med vannkraft og lovregulering knyttet til det. Derfor ble vi spurt om råd, sier prosjektansvarlig Rolv Bjelland i NVE.

Knappheten på elektrisk strøm er stor i Uganda. Bare fem prosent av landet er koblet til strømmettet, og til og med i Kampala rasjoneres strømmen. Det har derfor vært stor enighet om å tillate mer vannkraftutbygging, og at utbyggingen skal skje gjennom private selskaper.

Konsesjonsgiver. Men ifølge elektrisitetsloven fra 1961 har Uganda Electricity Board (UEB), det statseide kraftselskapet, vært reguleringsmyndighet og konsesjonsgiver. Det har medført at det statlige kraftselskapet har vurdert betingelser for private konkurrenter som vil inn på markedet.

Statsbedriften har hatt dårlig rykte fordi effektivitet og servicenivå har vært svært lavt. Selskapet har bare fått betaling for halvparten av strømmen de har produsert, og det er avslørt en rekke tilfeller av snusk blant de ansatte.

– Det er vedtatt å splitte opp UEB i ulike enheter. Både produksjon og deler av distribusjonen skal leies ut til private selskaper, sier juridisk rådgiver Espen Lier i NVE.

Ny lov. For å møte begge disse behovene – ønsket om å slippe private kraftselskap inn på markedet, og ønsket om å få et uavhengig reguleringsorgan – ble det besluttet å utarbeide en ny elektrisitetslov. I oktober 1997 ble en arbeidsgruppe oppnevnt i Uganda. Gruppen ble forsterket med Rolv Bjelland og Espen Lier fra NVE, pluss juridisk rådgiver Øyvind Johansen fra Olje- og energidepartementet.

Den norske innsatsen har vært finansiert med 5,6 millioner kroner gjennom NORAD, til lønn, seminarer og reiser. Pengene er også brukt til kjøp av eksterne konsulenttjenester og en tariffstudie utført av Norplan.

– Hensikten med den nye loven er å ivareta statens behov for kontroll med elforsyningen, og å regulere både statens, kraftbransjens og forbrukernes rettigheter og plikter. Loven åpner for at hvem som helst kan søke om konsesjon for produksjon, overføring, distribusjon, salg, import og eksport av strøm. Den stiller naturligvis krav til kompetanse, erfaring og finansiering, men statsmonopolets tid er over, sier Rolv Bjelland.

Lovforslaget har vært gjennom kabinettet (regjeringen), og er nå til behandling i parlamentet. Det endelige vedtaket er ventet i løpet av september.

Inger Stavelin er journalist i Sørvis Presse & Informasjon.

Sykehuset i Yei – et yndet mål for Khartoum-regimets bombefly.

Yei – geriljaby og bombemål

Folkehjelp-sykehus opererer pasienter i bomberegnet

YEI (b-a): Vi er på vei til byen Yei i Sør-Sudan. Plutselig stopper sjåføren og vil vise oss noe i grøfta til venstre for veien: Gamle knokler og tøyrester. Hva er dette?

• I SØR-SUDAN: JOSTEIN SÆTH (TEKST OG FOTO)

SUDAN Han forklarer at dette er levninger etter mennesker som falt i et stort slag her i mai 1997. Ingen har brydd seg med å fjerne de drepte, selv om det er to år siden slaget.

I dag er Yei hovedsetet for SPLA-geriljaen i Sør-Sudan. Det er en by der det meste av infrastrukturen er ødelagt og behovet for hjelp er stort – 17 år med krigshandlinger i området.

Bombeangrepene fra Khartoum-regjeringens bombefly skjer hyppig. Hver gang innbyggerne hører flydur, frykter de for et nytt angrep. Men på spørsmål om hvordan det er

å leve med denne overhengende faren hver eneste dag, kommer svaret ganske fort: «Vi er blitt immune. Vi bare løper fra det vi driver med der og da, prøver å finne oss et skjulested, og vender tilbake til arbeidet når angrepet er over.»

Norskeid sykehus. Regjeringens bombefly har et helt spesielt mål de ønsker å treffe i Yei – byens eneste sykehus. Dette er drevet av Norsk Folkehjelp, og har en svært sentral posisjon i området. En rekke ganger er sykehuset blitt utsatt for store og små angrep.

På sykehuset i Yei møter vi kenyeneren Dr. John Nyamwaya, som er inne i sitt andre år som lege her.

– Situasjonen er mest skremmende for pasientene. Noen av dem har nyfødte barn, andre ligger med intravenøst, og så må de begynne å løpe for å komme i sikkerhet, sier Nyamwaya.

Han mener det er enklere for legene. – Vi visste før vi kom hit at dette er et område som blir bombet, så

Dr. John Nyamwaya er inne i sitt andre år som lege ved sykehuset.

vi er forberedt på det. Det viktigste er å vite at liv og død er i Guds hender og hvor, hvordan og når er det ingen som kan kontrollere.

Avviser påstand. Dr. Nyamwaya tror at regjeringen bomber sykehuset, fordi man tror sykehuset be-

handler sør-sudanesiske soldater. Men ifølge den kenyanske legen er ikke dette tilfelle.

– Derfor er disse angrepene helt umenneskelige. Dette sykehuset behandler sivile sør-sudanesere, for alt fra aids, malaria og andre sykdommer, til trafikkskader. Sykehuset her i Yei er samtidig det eneste sykehuset i mils omkrets. Og derfor er pasientene nødt til å komme hit, sier han.

Vil ikke gi opp. Det er Norsk Folkehjelp som eier og driver dette hardt prøvede sykehuset, men ingen nordmenn er fast stasjonert i området. Noen mener at det er Folkehjelpens rolle i Sudan-konflikten som gjør at Khartoum-regjeringen har valgt ut dette sykehuset som bombemål. Nettopp for å hevne seg på hjelpeorganisasjonen som har valgt å støtte sør-sudanesernes sak. Men til tross for at sykehuset til stadighet blir hardt skadet, nekter Folkehjelpen å gi opp driften.

Jostein Sæth er frilansjournalist.

En rekke ganger er sykehuset blitt utsatt for store og små angrep.

– Kjemisk krig i Sør-Sudan, hevder Norsk Folkehjelp

Fra 21. til 23. juli slapp Sudan-regjeringen 22 bomber med kjemisk innhold over byene Kaya og Lainya i Sør-Sudan. Det hevder Norsk Folkehjelp – med basis i vitneutsagn fra hjelpearbeidere.

• JOSTEIN SÆTH

– Ingen sivile ble drept, men mange er blitt syke, og det er registrert flere spontanaborter, forteller Claudio Feo, som er koordinator for Norsk Folkehjelps Sudan-program.

Ifølge ham er det også tidligere sluppet slike bomber i dette området, men det er første gang det er bekreftet av hjelpearbeidere som var inne i området.

– Flere er blitt syke og har fått diare, og mange spytter blod. En ansatt i Verdens Matvareprogram ble funnet bevisstløs i området, og det er funnet døde dyr, forteller Feo.

Frykter for medarbeidere. Byen Kaya ligger på grensen mellom Uganda og Sudan, mens Lainya ligger mellom Uganda-grensen i sør og sør-sudanesernes administrasjonssentrum Yei. Det er derfor stor

trafikk av bistandsarbeidere i området, og Feo frykter for Norsk Folkehjelps ansatte i her.

Evakueringsplan. – Vi vet ikke hva som skjer med vårt sykehus i Yei hvis denne typer bomber skulle slippes der. Vi har ikke gassmasker til alle. Men de ansatte på sykehuset har en evakueringsplan i tilfelle de må flykte, sier han.

Feo frykter at Khartoum-regjeringen nå kan skape ytterligere problemer for organisasjonen, siden Folkehjelpen nå går ut med opplysninger om disse siste bomberaidene.

– Khartoum-regjeringen liker ikke at de frivillige organisasjonene som arbeider her rapporterer om slike hendelser. Men vi må likevel rapportere, sier han.

Må reagere. – Nå må det internasjonale samfunnet reagere. Foreløpig har det vært helt stille fra FN-hold, sier Feo.

Hjelpeorganisasjonene som arbeider under FN-paraplyen har de siste årene flere ganger hatt problemer med å få tillatelse fra Khartoum-regjeringen til å komme inn i Sør-Sudan.

Med machete i blad-jungelen

Bistandsaktuelt tester hjelpeorganisasjonenes tidsskrifter

Blad-jungelen i det frivillige organisasjonslivet er stor og uoversiktlig. For hver stor eller mellomstor norsk hjelpeorganisasjon finnes det også minst ett blad. Hvert år brukes titalls millioner kroner på å produsere disse tidsskriftene – for medlemmer eller potensielle givere. Bistandsaktuelt har testet varene.

MEDMENNESKE

Utgitt av Kirkens Nødhjelp.
6 nr. i året, 32 – 40 sider.

Opplag: 100.000. Bladet sendes til alle registrerte givere, samt skoler, journalister m.fl.

Produksjonskostnader: Årlig budsjett på 3 millioner kroner. Hvert nummer koster mellom 400.000 og 450.000 kroner å produsere.

Inntekter per nummer: Ukjent.

Ellen:

– Dette likte jeg veldig dårlig. Det er et klassisk «menighetsblad» med veldig høy egenprofilering. Dessuten er det ekstremt mye annonser, nesten halve bladet er reklame. Layouten er veldig ukebladaktig, og kriseprofilen er høy. Jeg synes billedbruken er spekulativ, med et offerbetont fokus på nakne mennesker. Dette er med på å forsterke klientbildet av sør, noe jeg vil veldig til livs. Syns det er negativt at man ikke greier å bygge opp noe annet enn et klientbilde. I år 2000 burde dette vært passé. Temaene er ikke spesielt brennbare, bladet skriver mest om ting folk har gitt penger til. I den grad bladet skriver om organisasjonens egne prosjekter, virker informasjonen lite oversiktlig.

Karen Brit:

– Dette er rett og slett dårlig. Her er det klientifisering og forjævlighet i fullt monn, temavalget er snevert og lite kritisk; jeg blir faktisk litt forskrekket. Jeg skjønner jo at dette gir penger i kassa, men dette støtter virkelig opp om stereotypiene.

Reklameprofilen er overraskende høy. Her dreier det seg ikke om noe annet enn det KN selv gjør. Men jeg synes layouten er ganske fiks - det er en litt annen måte å presentere stoffet på. Det er veldig mange sider for barn - hvorfor? Dette er ikke noe å bruke i skolesammenheng.

Min konklusjon: KN bør heve ambisjonsnivået betraktelig.

John:

– Her er det en total mangel på statistikk eller noe annet å bygge videre på. Dette er et typisk menighetsblad, her er det lite å hente for en informert leser. Kildene er nesten uten unntak KNs egne ansatte. Artiklene er kanskje en tanke mer velskrevet enn i andre blader, men jeg hadde forventet mye mer av KN.

Konklusjon: Hev ambisjonsnivået.

HJELP TIL SELVHJELP

Utgitt av Strømmestiftelsen.
5 nr. i året, 32 s.

Opplag: ca. 50.000. Bladet sendes til alle givere i ett kalenderår.

Produksjonskostnader: Årlig budsjett er om lag 1,1 million kroner. Hvert nummer koster ca. 220.000 å produsere. I tillegg kommer 70.000 kroner i portoutgifter, pluss lønn til staben og produksjonskostnader i huset.
Inntekter: Annonser ca. 100.000 per nr. Budsjetterte gaveinntekter på 480.000 per nr.

Ellen:

– Et helt tradisjonelt medlemsblad med mye egenprofilering. Plusset i mitt nummer er en god oversikt over hva Strømmestiftelsen har brukt pengene til. For giverne er dette sikkert nyttig informasjon. Til tross for en ansiktsløfting er bildebruken nokså dårlig og tradisjonell. Artiklene er veldig personfokuserende med vekt på enkeltskjebner, men inneholder ingen systemkritikk eller beskrivelse av politiske forhold. Men bildet av Sør er relativt balansert, bladet broderer ikke ut elendighet eller gir et stakkarslig bilde av mottakerne.

John:

– Det som slår meg når jeg leser dette er at bladet formidler et veldig positivt 3. verden-fokus. Samtidig er dette et av de mest menighetsbaserte bladene. Et redaksjonelt valg av spennende innfallsvinkler er helt borte. Her er ingen kritiske vinklinger, og ingen stemmer fra sør. Spesielt titlene har et klart forbedringspotensial. Det ser pent ut, layout'en er ryddig, men det skal mer til for å komme over middels.

Karen Brit:

– Temaene er tidsriktige, og bladet legger tydeligvis vekt på å nå ut med informasjon og opplysning om situasjonen i Sør, men for meg er det lite nytt å hente. Intensjonen er tydeligvis å gripe fatt i interessante temaer, men resultatet kan ikke brukes til noe særlig. Det er en del elendighetsbeskrivelser, men bildet av «de snille hvite som skal hjelpe de stakkars svarte» er fraverende. Pluss for det. I en artikkel står det om hvordan man kan løse fattigdomsproblemene; argumentasjonen er veldig enkel, men Strømmestiftelsen tør tross alt å mene noe.

Konklusjon: Svært tradisjonelt og giverorientert.

TANKEKORS

Utgitt av Røde Kors.

Kommer i år med 5 nr., skal opp til 6 nr. i året.

Opplag: ca. 300.000. Bladet distribueres til alle medlemmer, samt abonnenter, samarbeidspartnere, journalister, biblioteker mm.

Produksjonskostnader: ca. 600.000 kroner per nummer (trykking/layout/frilansere), pluss 460.000 kroner i portoutgifter.
Inntekter: Annonser for ca. 120.000 kroner per nr.

Karen Brit:

– Her kom reklamen fort, allerede på side 5 er det en helsides annonse. Dette bladet har en helt annen annonsetyngde enn de øvrige. Artiklene er ensidig preget av Røde Kors' arbeid, det er en voldsomt høy egenprofilering. Veldig sterkt fokus hele veien på hvor mye penger som er samlet inn her og der. Ellers handler det mest om hvor flinke RK er til å løse andres problemer. Det blir kjedelig i lengden, jeg får ikke noe ut av dette.

John:

– Dette er akkurat det jeg forventer av Røde Kors - et blad for den giverglade menigheten. Men til å være et menighetsblad, er dette ganske bra. Man lærer mye om Røde Kors, og det kan nok styrke følelsen av tilhørighet for medlemmene. Bladet er veldig traust, korrekt og litt «tante-te», men mer profesjonelt laget enn flere av de andre. Artiklene er troverdige og skikkelige i forhold til uttrykk og språk, men aldri spennende, og det står lite om verden utenfor Europa. Det er lite faktainformasjon som kan gi grunnlag for egne meninger. Dessuten er kildene uten unntak RKs egne folk. Bladet vil nok derfor ikke fungere utenfor «menigheten».

Ellen:

– Et klassisk, påkostet giverblad. Her er det ingen tvil om hva du får. Røde Kors gir menigheten det den vil ha. Pent og ryddig, en blanding av ukeblad og fagforeningsblad med mye god billedbruk - men kjedelig. Temaene er varierte, men vinkelen er alltid hva RK gjør, noe som gir en sterk undertone av egenreklame hele veien. En påtrengende klientprofil på alt stoffet fra 3.verden. Det virker som om bladet forsøker å være tilgjengelig for mange, men den humanitære profilen som er myntet på faste givere er høy. Informasjonen er selektiv, men ikke nødvendigvis manipulerende.

Konklusjon: Traust og kjedelig.

FORBRUKERTEST

• BIBIANA DAHLE PIENE

Selv om egenreklamen tar stor plass i fleste tidsskriftene, hevder de fleste - med utsikt til en slump av NORADs informasjonspenger - også å skulle gi et bredere bilde av situasjonen i samarbeidslandene.

Men hvor godt lykkes de? Hvordan fungerer informasjonen - vurdert med et kritisk og faglig blikk? Hvor appetittvekkende eller lesbare er bladene for leseren?

Og hvor troverdige er de? Hvor kritisk er man for eksempel i valg og bruk av kilder? Kort sagt: Legges det opp til en kritisk journalistikk eller er artiklene skrevet kun for egenreklamens skyld.

Og hvilken virkelighet er det som formidles? Hva slags bilder er det som skapes av samarbeidslandene? Hører vi stemmene fra Sør - eller underbygges stereotypiene av hvor «jævlig» alt er, hvor snille giverne er og hvor takknemlige og fattige mottakerne er?

Dette var blant spørsmålene Bistandsaktuelt ba et kyndig panel om å besvare på basis av et utvalg utgaver av hvert tidsskrift. Hver paneldeltaker fikk minst ett eksemplar av hvert blad til kritisk helgelening i sofakroken.

TESTPANELET:

Ellen Hansen (32)

Informasjonsleder i Fellesrådet for Afrika siden 1994. EH har en Mastergrad i utviklingsstudier, og har sittet i redaksjonen for 3. verden-magasinet «X» siden 1992. Hun har også vært medlem av redaksjonsrådet i Kvinner Sammen i tre år.

John Jones (48)

Direktør ved Diakonhjemmets Internasjonale Senter (DIS). JJ er utdannet filolog, med hovedvekt på engelsk språk, og har jobbet med utviklings- og 3.verdensspørsmål siden 1985. Har tidligere vært informasjonsleder for den norske UNICEF-komiteen.

Karen Brit Feldberg (56)

Høgskolelektor ved U-landsstudiet ved Høgskolen i Oslo siden 1986. KBF er u-landsgeograf av utdanning, og har lenge brukt materiell fra de frivillige organisasjonene i læreryrket.

Hvert år brukes titalls millioner kroner på å produsere hjelpeorganisasjonenes medlems-tidsskrifter.

PÅ FLUKT (TEMA/AKTUELT)

Utgitt av Flyktningerådet.

«På flukt Tema» og «På flukt Aktuelt» kommer henholdsvis fire og seks ganger i året.

Opplag: Varierer mellom 4.000 - 6.000. Tema-utgaven sendes til vide-regående skoler, media, politikere, statsforvaltningen, andre humanitære organisasjoner, biblioteker. Aktuelt er rettet mer inn mot media/ journalister, og befolkningen generelt.

Produksjonskostnader: Årlig budsjett for Aktuelt er 378 000 kroner, mens Tema-numrene koster 352 000 i året å produsere. **Inntekter:** Ingen.

(Flyktningerådet utgir også På flukt Magasin, som sendes til alle givene. Bladet er basert på lettere og mer «human touch»-preget informasjon om Flyktningerådets arbeid ute i felten. Dette bladet er imidlertid ikke vurdert av panelet.)

John:

- Rent visuelt har jeg sans for slike blader. Layout'en er nøktern, og gir god presentasjon av statistikk og fakta. Temabladet konsentrerer seg om et område, og belyser situasjonen fra flere vinkler. Men det er for mange spørsmål i titlene, noe som kan virke som en redaksjonell retningsløshet. Artiklene er dessuten usignerte og anonyme, og jeg savner et engasjement som kunne smitte over på meg. Men disse bladene kan godt brukes i skolen - i motsetning til de andre.

Ellen:

- Her er det lite viswas, men en mer saklig og nøktern nyhetsfokusering, med en tilstrebte objektiv tone. Det er positivt. Her er det lite egenreklame, i stedet vektlegges innsikt og informasjon. Artiklene fokuserer både på politiske forhold og enkelt-saker. Temabladene går i dybden på ett tema. Men stoffet er generelt uengasjerende, og usignerte artikler er et minus. I artiklene henvises det også sjelden til hvilke kilder som er brukt, noe som gjør det vanskelig å vurdere troverdigheten.

Karen Brit:

- Dette liker jeg godt. Disse bladene kunne jeg ha brukt i min undervisning. Her kan man lære noe, i større grad enn de andre bladene. Tema-utgaven er både aktuelt og vesentlig, og fremstillingen er kritisk, analyserende og informerende. Jeg liker den kortfattede og klare formen, jeg får mye informasjon uten å bruke for mye tid. Giverprofilen er lav - det er flyktninger, ikke Flyktningerådet, som er temaet, og politikk, konflikter og menneskene oppi dette. Artiklene belyser problemstillingene mer enn de tar stilling. Tonen er nøytral og objektiv, og informasjonen virker derfor troverdig.

Konklusjon: Saklig, men uengasjerende. Bør ikke anonymisere artikkelforfatterne.

Testpanelet i arbeid. F.v.: Ellen Hansen, Karen Brit Feldberg og John Jones.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

NORAD-STØTTET INFORMASJON

Organisasjoner med rammeavtale med NORAD mottar årlig en egen informasjonsstøtte. I 1999 fikk Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Flyktningerådet, Røde Kors og Redd Barna to millioner kroner hver i informasjonsstøtte, mens Strømmestiftelsen fikk 820.000 kroner. Deler av støtten blir brukt til å produsere egne informasjonsblader.

REDD BARNA AVISEN

Utgis sju ganger i året.

Opplag: 90.000. Sendes til faddere, givere, skoleverket, journalister, politikere, m.m.

Produksjonskostnader: Årlig budsjett 2,17 mill kroner. Utgifter per nummer er ca. 380.000 kroner.

Inntekter: Annonser og gaver (på giroblanketter som følger med avisa) er ca. 870.000 kroner per nummer i snitt (for tre nr. hittil i år).

Karen Brit:

- Denne skiller seg ut på grunn av avis-formatet. Det er ålreit. Den er svært Redd Barna-profilert, men tør samtidig å ta stilling. Tema-utgaven er variert, men alt angår barn. Argumentasjonen er noe ensidig, men tydelig. Det virker som om man har bestemt seg for å tale barns sak.

Det er befriende, men jeg skulle ønske at fokuset på hva RB gjør og betyr hadde vært litt mindre. Anmeldelser av bøker fra den 3. verden hever interessenivået.

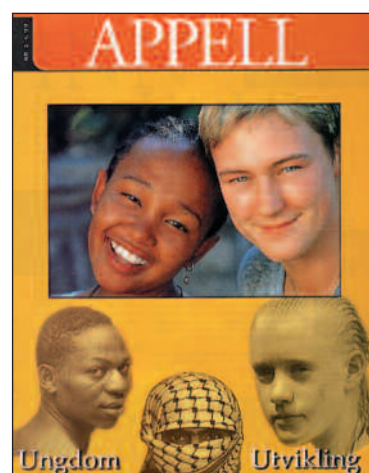
John:

- Dette er det eneste bladet med egen formålsparagraf - trykket i avisen - og den lever de opp til. Avisa har den beste layout'en av samtlige. Mitt nummer av avisa er ikke spesielt Sør-fokusert, den handler mer om RB i Norge. Vi hører ingen stemmer fra Sør. Pluss for at artiklene er problematiserende - også i forhold til RBs egen rolle. Høy kvalitet på bilder. Liten ripe i lakken for unøyaktigheter i datogiengivelser.

Ellen:

- Et typisk medlemsblad med ungdommelig stil. En påkostet layout formidler stoffet bra, og billedbruken skaper interesse. Avisa er temmelig giverorientert, og retter seg spesielt mot faddere og faste givere. Tema-utgaven har stor geografisk spredning, er informativt og engasjerende, men ikke spesielt dagsaktuelt. Det er mye reportasjeaktig stoff med human touch-preg, men lite bakgrunnsstoff. Kan virke litt overfladisk, og gir følelsen av lite substans. Egenprofileringen ligger under i alle artiklene. Men det er lite stakkarsliggjøring - fokuset ligger mer på rettigheter enn på elendighetsbeskrivelser. Mange bilder av glade barn. Minus for mangel på faktaopplysninger i prosjektbeskrivelsene. Avisa virker generelt troverdig.

Konklusjon: Tydelig stemme, men litt lite faktaorientert.

APPELL

Utgitt av Norsk Folkehjelp. 4 nr i året.

Opplag: 50.000. Distribueres til medlemmer, givere, skoler, biblioteker, departementer, fagforbund, aviser mm.

Produksjonskostnader: Årlig budsjett på grovt regnet 1 million kroner. Hvert nummer koster ca. 250.000 kroner å produsere (inkl. porto/lønn, m.m.).

Inntekter: Varierer fra 200.000 til 800.000 (annonser).

John:

- Klart best av alle bladene. Her viser man vilje til å problematisere stoffet, gå utenfor "menigheten", og ikke være navlebeskuende. Mange artige artikler, stort tilfang av kilder, generelt høy troverdighet. Her tar man journalistikken på alvor - det er et stort pluss. Nok et pluss for bruk av uavhengige nyhetsbyråer. Men layouten er litt traust og kjedelig.

Ellen:

- Dette ligner på et fagforeningsblad med human touch. Layouten er ryddig, men "glossy", og bladet virker unødvendig dyrt. Innholdet er variert, artiklene handler om prosjekter, aksjoner og andre ting, og er hentet både fra Norge og andre land. Men hensikten bak artiklene er veldig ofte å profilere Folkehjelpa. Bildet av Sør er relativt balansert, med fokus på individer, men bladet går generelt lite i dybden. For eksempel settes ikke menneskeskjebner inn i en politisk sammenheng. Det finnes ingen tall eller oversikter. Kildene er stort sett interne folk, og det oppgis lite om artikkelforfatterne. Det svekker troverdigheten. Kommunikasjonen kan være litt utydelig. For flere av artiklene tenkte jeg "hvorfor skriver de om dette?"

Karen Brit:

- Bladet gir et solid førsteinntrykk. Mange artikler med forskjellige vinklinger. Bladet er delt i en temadel og en del om NF. Temadelen er preget av fakta og analyser, mens resten er mer preget av egenreklame. Likevel fokuserer NF mindre på sitt eget bistandsarbeid enn andre, og gjennomgående er det lite preg av klientifisering eller stakkarsliggjøring. Nord-sør dimensjonen er imidlertid borte i mitt nummer; det er den norske virkeligheten (situasjonen for eldre, journ.anm.) som presenteres.

Konklusjon: Solid og lite navlebeskuende.

notiser

Skolen skal lære om folk på flukt

Flyktningerådet retter seg mot mellomtrinnet i skolen med en ny publikasjon, «En verden på flukt». Heftet inneholder nyttig informasjon, mange fakta og interessante intervjuer med unge flyktninger i Europa, Asia og Afrika. Innholdet gir interessante kunnskaper og nærhet til flyktingers livssituasjon. Med spørsmål og oppgaver til bruk i tema/prosjektundervisning for elever i 5.-7. klasse, er heftet et engasjerende hjelpemiddel til å skape innsikt, forståelse og respekt for verdens over 40 mill. flyktninger og internt fordrevne.

Tastetrykk for å stille sult

Alt kan i dag bestilles via internett. Ny bil, en venn, en reise og en restaurantmiddag – eller et måltid mat om dagen til en ukjent venn som trenger det. På siden <http://thehungersite.com> kan man med et enkelt tastetrykk donere gratis et måltid pr dag til en av verdens 800 millioner sultende mennesker. Donasjonen, 0,3 US dollar, betales av annonsører og forvaltes av ulike organisasjoner, for tiden av FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP).

Mot fred i DR Kongo?

Rwanda og Uganda, støtte-spillerne for geriljaen i DR Kongo som vil styrte landets president Laurent Kabila, har undertegnet en avtale om våpenhvile sammen med de fire andre landene som er mest innblandet i borgerkrigen: DR Kongo, Zimbabwe, Angola og Namibia. Samtidig skriver uavhengige nyhetsbyråer at rundt 10 000 zimbabwiske soldater i Kongo er satt i høy beredskap på grunn av rykter om at opprørssoldater i den geriljakontrollerte østlige delen av Kongo nå forbereder en større offensiv. Ifølge militære myndigheter i Kongo skal rundt 5000 opprørssoldater ha overgitt seg den siste tiden.

Utbygging av u-land

90 prosent av verdens biologiske ressurser befinner seg i utviklingslandene. Men patentlovene gir dårlig beskyttelse mot vestlige selskapers utnyttning av biodiversiteten, skriver UNDP i sin siste rapport om menneskelig utvikling (Human Development Report). Bare unntaksvis betaler selskapene patentavgift for de genetiske ressursene fra u-landene, og den tradisjonelle kunnskapen som er utviklet der.

Suksess for radioskole

Når ut til 500 000 elever, vil ha lønn fra Sør-Afrikas myndigheter

For fem år siden nådde den norsk-støttede organisasjonen OLSET i Sør-Afrika ut til 15.000 elever med sin radiobaserte engelskundervisning. I dag har elevtallet økt til over en halv million.

SØR-AFRIKA

• BIBIANA DAHLE PIENE – Nå bør myndighetene begynne å betale for våre tjenester, mener OLSET-direktør Gordon Naidoo. Han vil ut av bistandsavhengigheten.

Siden 1995 har den frivillige organisasjonen Open Learning Systems Education Trust (OLSET) kringkastet engelskundervisning til første-, andre- og tredjeklassinger over hele Sør-Afrika. Hver dag går en halvtimes program på lufta fra OLSETs radiostasjon i Johannesburg.

Opplegget har vært en suksess, ifølge Naidoo, som slår følgende tall i bordet: Antall elever er mer enn trettidoblet på fem år. I dag skrur over 12.000 lærere på radioen for nærmere 500 000 skolebarn.

– Størsteparten av alle svarte lærere i Sør-Afrika er ikke spesielt gode i engelsk. Programmet vårt er et viktig supplement til undervisningen, sier administrerende direktør i OLSET Gordon Naidoo. Han er regnet som en kapasitet innen utdanningspolitikk i Sør-Afrika, og nylig besøkte han Norge på jakt etter partner til et nytt institusjonssamarbeid.

OLSETs skoleradio er pedagogisk lagt opp etter den nye og svært ambisiøse læreplanen som ble vedtatt etter apartheidregimets fall, med vekt på kommunikasjon, samar-

Gordon Naidoo i den sørafrikanske organisasjonen OLSET opplever stor suksess med sitt radiobaserte undervisningsprogram i engelsk.

BIBIANA DAHLE PIENE

beid og gruppearbeid. NORAD har støttet organisasjonen siden starten i 1995 med til sammen 14,5 millioner kroner.

– Vår mål er at læring skal være moro, understreker Naidoo, som kobler både musikk, dans og drama til puggingen av engelske gløser.

Pedagogisk snuoperasjon. Men enda viktigere er innføringen av nye pedagogiske prinsipper for lærerstanden. Før lærerne kan bruke radioprogrammet og skolemateriellet som følger med i sin undervisning, må de gjennom et to dagers introduksjonskurs.

– Opplæringen av lærerne er helt avgjørende, kanskje det viktigste vi gjør. Flesteparten av lærerne trenger å oppgraderes. Gjennom apartheidtiden ble Sør-Afrika hengende etter i en svært gammelmodig form for pedagogikk, og fortsatt står vi helt på siden av dagens utdanningsmessige behov. Det er ikke lenger nok å kunne lese, et nytt årtusen krever noe helt annet. Skal vi snu dette må vi få

Giverne burde gjøre det klinkende klart for myndighetene at pengestrømmen utenfra ikke kommer til å vare for bestandig.

OLSET-direktør Gordon Naidoo.

lærerne til å tenke annerledes, fremholder Naidoo.

Byråkratisk bremsekloss. Sør-Afrika er i dag det landet i Afrika som bruker mest på utdanning. Siden 1995 har bevilgningene til utdanning økt med 25 prosent, og tilsvarer i dag 9-10 prosent av brutto nasjonalprodukt. Et visjonært rammeverk for utdanningspolitikken er på plass. Likevel har utviklingen gått tregere enn Naidoo skulle ønske.

– Det praktiske ansvaret for skolepolitikken ligger hos administrasjonen i de forskjellige provinser. Men her er det en akutt mangel på kompetanse og vilje til å få ting gjort. Provinsbyråkratiet greier verken å forstå forandringene eller å gjennomføre dem. Det er organisasjoner som oss som er motoren i utviklingen, hevder han.

– Er det et problem at frivillige organisasjoner gjør en jobb som egentlig er myndighetenes ansvar?

– Undervisningsdepartementet er ikke i stand til å utvikle nye læringsprogrammer like effektivt

som oss. Vi har fingeren i jorda, og sliter ikke med mye byråkrati. Men vi samarbeider tett med departementet, sier Naidoo.

Betaler ikke. Samtidig er det et problem at myndighetene ikke betaler for det arbeidet som de frivillige organisasjonene gjør, innrømmer han.

– Donorene kommer ikke til å være her for bestandig. Derfor er det veldig viktig vi blir økonomisk uavhengig så fort som mulig. Dette betyr at myndighetene må begynne å betale for våre tjenester. Dette er NGOene i Sør-Afrika veldig bevisste på.

– Kan det faktum at bistandsvillige givere står klare med åpen lommebok være et hinder for at myndighetene innser nødvendigheten av selv å betale dere?

– Man kan jo bare spekulere her, men jeg ville tro at det er noe i dette. I hvert fall burde giverne være mye flinkere til å gjøre det klinkende klart for myndighetene, spesielt på provinsnivå, at pengestrømmen utenfra ikke kommer til å vare for bestandig.

Inder nr. 1 milliard født

INDIA

• THALIF DEEN **NEW YORK (IPS):** Indias befolkning når en milepæl i det innbygger nummer én milliard blir født. Sannsynligvis har det allerede skjedd i løpet av august 1999.

– India er et utrolig land - og dette er en historisk hendelse, sier Joseph Chamie, leder for FNs befolkningsdivisjon, til IPS.

På spørsmål om begivenheten bør feires eller vekke sorg sier Chamie:

– FN gjør ingen verdimeessige vurderinger av hendelsen. Men jeg kan si deg én ting: Dette kommer sannsynligvis aldri til å skje igjen i noe land i verden.

Beregninger FN har gjort ut i fra eksisterende

tall om dødelighet og fødselshyppighet tyder på at Indias befolkning vil nå én milliard i løpet de første dagene.

Men ifølge indiske demografer kommer ikke den historiske innbyggeren til verden før til neste år.

Indias årlige befolkningsvekst ligger på 1,6 prosent – eller 18 millioner mennesker. Verdens aller mest folkerike stat er allikevel fremdeles Kina med sine 1,3 milliarder mennesker, ifølge tall fra FN.

Innen 2050 vil den indiske befolkningen ha økt med 530 millioner mennesker, og dersom denne veksten fortsetter regner FN med at India vil passe-

Innen 2050 vil den indiske befolkningen ha økt med 530 millioner mennesker, og dermed gå forbi Kina som verdens mest folkerike nasjon.

FOTO: SCANPIX

re Kina som verdens mest folkerike nasjon innen 2045.

Etter Kina og India kommer USA med 276 millioner innbyggere, Indonesia med 209 millio-

ner, Brasil med 168 millioner, Pakistan med 152 millioner, Russland med 147 millioner, Bangladesh og Japan med 127 millioner hver og Nigeria med 109 millioner.

Solidaritet på kenyansk

AV NEL LWALI, KENYA

Her en dag møtte jeg en venn på gaten i Nairobi. Han var veldig glad for å se meg, spesielt fordi han holdt på med en innsamling til en av sine slektninger. Denne slektningen hadde behov for vel 400 000 kroner (alle beløp er omregnet fra kenyanske shilling, red.anm.) for å kunne studere data-teknologi ved et kostbart universitet i USA.

Jeg vet jo at utdanning gir utvikling, så jeg ga ham 100 kroner - selv om jeg egentlig hadde veldig god bruk for pengene selv. Min venn takket så mye, og forklarte at mitt bidrag på 100 kroner ville være ett av 40 tilsvarende bidrag som ville beløpe seg til 40 000 kroner. Ni andre slektninger skulle også skaffe sine 40 000, og dermed ville hele datastudiet være i boks.

400 000 kroner er vanvittig mye penger i Kenya. Det er egentlig også hårreisende mye å bruke på en utdanning i et land der en universitetsutdannet statsansatt tjener ca 900 kroner i måneden. Det vil faktisk ta nesten 40 år å tjene like mye penger som utdannelsen i USA koster.

Spørsmålene blir da: Hvordan kan noen gi seg ut på en slikt prosjekt, som totalt overgår de økonomiske rammer for en vanlig kenyaner? Hvordan kan noen finne på å satse så mye penger på utdanning, som ikke vil bli belønnet verken i status eller inntjening? Hvordan kan noen gi penger til slike vidløftige prosjekter som de selv aldri har hatt råd til å gjennomføre selv? Husk at en gjennomsnittlig kenyaner sjelden har penger igjen når månedens utgifter er betalt - i alle fall hvis man inkluderer bidrag til ulike innsamlinger.

I Afrika er det imidlertid slik at man kan overleve, og av og til klare seg bra, på andre menneskers velvil-

je. Et kjent ordtak sier at «En kalabass fylles litt etter litt». Kenyanere vet bedre enn de fleste at selv små mengder mat, penger eller klær litt etter litt kan bidra til noe mer og større. Dette er en videreutvikling og rasjonalisering av begrepet «harambee» («å trekke sammen»), som var frigjøringskampens hennørord for dugnad og innsamling.

Det var Kenyas første president Jomo Kenyatta som innførte harambeene på 1960-tallet. Han ville gjerne binde sammen lokalsamfunnene i landet, og sørge for at alle kenyanere skulle bygge opp stolthet og tro på seg selv etter at koloniherrerne var borte. Harambee-tanken fikk etter hvert vind i seilene, og både sykehus og skoler ble bygget etter dette prinsippet. Meningen var at deltakerne i en harambee skulle føle eierskap og ansvar overfor det prosjektet de hadde bidratt til.

Harambee-tanken er blitt utvannet med årene, og har fått et gammelmodig preg. De tradisjonelle lokalsamfunnene gikk opp i limingen, og i byene var det lite samhold og solidaritet å hente i lokalsamfunnene. Etter hvert ble det mer vanlig å vende seg til venner og familie for å låne penger eller skaffe seg tjenester.

Men harambee-tanken er ikke borte, den har bare blitt omformet fra et samfunnsmessig til et privat anliggende. Nå er harambeene omfattende innsamlinger, normalt til fire viktige formål; operasjoner eller annen kostbar medisinsk behandling, utdanning og skolepenger, bryllup og begravelser. Det mest vanlige er kanskje innsamlingene til bryllup. Her foregår ofte innsamlingen i selskaper før selve brylluppet. Der inviteres gjester til et måltid grillet geitekjøtt, og det legges et sterkt giverpress på gjestene etter at alle utgiftspostene er gjennomgått.

Dugnadsånden lever fortsatt i Afrika, men selvhjelpsprosjektene på landsbygda overskygges ofte av vidløftige pengeinnsamlinger.

FOTO: PER KR. LUNDEN

Utgiftene til brudekjole, medgift og selve selskapet overgår normalt det en vanlig kenyaner kan forestille seg å spare på egenhånd.

Dagens harambeer foregår etter strenge regler. Først må det dannes en innsamlingskomité, som selv må donere anseelige beløp som et grunnlag for hele innsamlingen. De første donasjonene indikerer nivået på beløpene som bør gis, for ikke å tape ansikt. For et bryllup må også innsamlings- og gjestelister koordineres, slik at pengesterke og mektige gjester trekkes inn som æresgjester og hovedsponsorer. Noen klarer å få med regjeringsmedlemmer, eller til og med presidenten, på gjeste/sponsorlisten. Da er selvsagt alle økonomiske bekymringer borte. Det er ikke uvanlig at gjester som føler de må bidra mye til slike innsamlinger selv setter i gang innsamlinger i nabola- get eller på arbeidsplassen for å samle inn til sitt eget bidrag.

Om intensjonene med de moderne harambeene er de aller beste, begynner også dagens praksis å va-

Kenyas første president Jomo Kenyatta innførte harambeene.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte ulike korrespondenter fra afrikanske land.

kle. Et problem er at listene som sendes rundt, der folk skriver navn, beløp og signerer, indikerer hvor mye man er villig til å gi, ikke hvor mye man faktisk gir. Det er mye lettere å skrive 1000 kroner på et papir enn å skaffe 1000 kroner. Bidragslistene får etter hvert imponerende totalbeløp, men det dreier seg ofte om et slags uformelt aksjemarked der summene er store, mens ingen ser pengene.

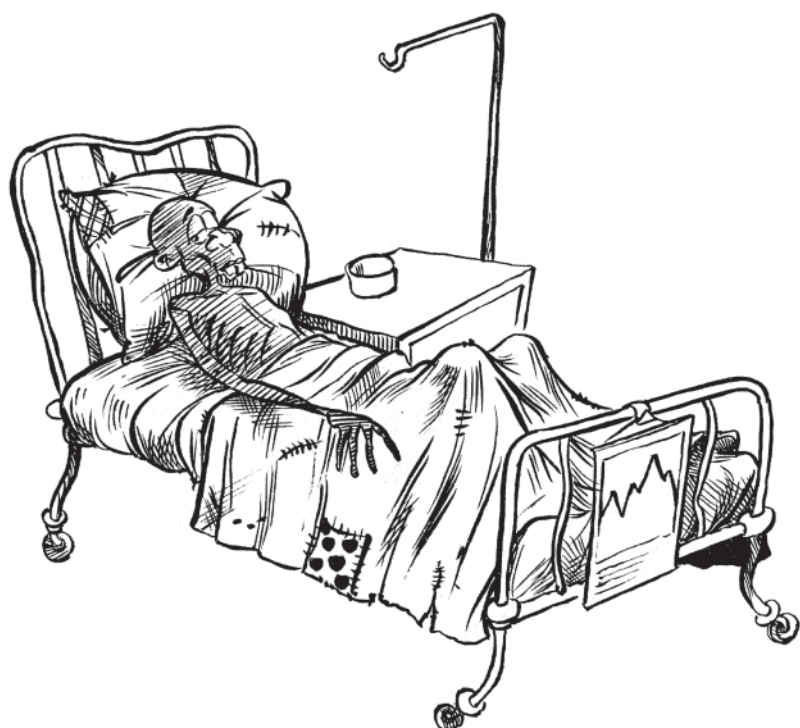
Men mange av oss som virkelig betaler for oss når det samles inn penger, møter andre problemer. Først og fremst at pengene ikke brukes til det formålet de er ment til. Bryllup avlyses, angivelig alvorlig syke blir mirakuløst friske dager før kostbare operasjoner og folk som skulle begraves går levende omkring i gatene.

Denne mistanken om at hele innsamlingen kan være lurert går hand i hand med ønske om virkelig å kunne hjelpe sine medmennesker, og skammen over ikke å kunne bidra når noen trenger hjelp. Forsatt gir folk sine siste shillinger til disse innsamlingsprosjektene, fordi det kan være en investering eller en forsikring for framtida.

Vi som bidrar kan vente oss noe til gjengjeld en dag. I omgivelser med stor utrygghet og liten forutsigbarhet vever vi et finmasket sikkerhetsnett av positive forbindelser og gjentjenester som før eller siden vil komme til nytte. Politikere og offentlige institusjoner klarer ikke å gi oss sikkerhet, vi er rett og slett avhengige av hverandre - mer enn noen gang.

Nel Lwali er kenyansk journalist (bosatt i London) og redaktør for tidsskriftet Mango, utgitt av Norsk Fredskorpssamband.

The 'DRUG' Problem

**...in the South,
no DRUGS**

**... in the North
lots of DRUGS**

Gados verden

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Om å yte tjenester og å endre samfunn

AV ATLE SOMMERFELDT

BISTANDSAKTUELT har gitt spalteplass til debatt om de frivillige organisasjonenes rolle i bistanden i det nye århundret. Etter den første runden med innlegg av Terje Tvedt, Halle Jørn Hanssen og Tor Elden, har også Sandro Parmeggiani fra Plan Norge meldt seg på (b-a, nr 5/99). Debatten har forventede omlegginger av NORADs forståelse av frivillige organisasjoners rolle i bistanden som bakteppe, og den er meget viktig for de faglige og strategiske veivalg som organisasjonene står overfor.

FORANKRING OG LEGITIMITET. Kirkens Nødhjelp og det internasjonale kirkelige nettverks erfaring gjennom de siste 50 års deltagelse i fattigdomsbekjempelse er entydig: Fattigdom i et samfunn må bekjempes av befolkningen selv. Derfor er det avgjørende at utenlandske aktører kobler seg opp til organisasjoner med folkelig legitimitet og bidrar til at disse blir effektive produsenter av sosiale tjenester og sterke røster for rettferdig fordeling av ressursene nasjonalt og internasjonalt. Bare slik blir bistanden fra nord et effektivt bidrag til kampen for rettferdighet. Halle Jørn Hanssens 10-15 års perspektiv på å utvikle egne og internasjonale organisasjoners operasjonellitet er for lenge.

Parmeggiani hevder at organisasjonenes legitimitet må søkes i deres profesjonelle kompetanse. Organisasjonens legitimitet må forankres hos givere hjemme og er bygget på at den kan sørge for synlig og dokumenterbar levering av sosiale tjenester til mennesker i nød. Sammen med Leger uten Grenser har Plan bidratt til å gjenintrodusere i Norge den stor-europeiske overtro om at effektiv bistand er avhengig av at ressursene er styrt av en organisasjon i nord. Denne styringen skjer ved at virksomheten ute styres og drives fra de europeiske hovedsteder, på samme måte som i et multinasjonalt selskap.

Svakheten med denne måten å bygge legitimitet på, er at den ikke forankres i organisatoriske uttrykk for samfunnsbærende og samfunnsendrende aktører i landet der en involverer seg. En gjør utvikling på vegne av andre. Slike organisasjoner har ikke legitimitet til å håndtere de største utfordringene vi alle står overfor: langsiktig bærekraft, redusert avhengighet, forsterking av fattige menneskers menneskeverd, og kost-nytte effektivitet. Det alvorligste er imidlertid at en slik forankring ikke har legitimitet til å endre strukturer nasjonalt og internasjonalt som produserer fattigdom, enten disse er politiske, kulturelle eller sosiale.

PROFESJONALITET OG FOLKELIGHET. Det har vært nødvendig å understreke behovet for folkelig forankring ute for å sikre bærekraftige resultater av vår innsats. Like nødvendig har det vært å fastholde nødvendigheten av folkelig forankring hjemme. Utfordringen vi står overfor er ikke bare å overføre størst mulig økonomiske ressurser. Like vesentlig er det å bidra til å bygge holdninger og handlinger i det norske samfunnet slik at vi kan fastholde grunnleggende verdier som leder til engasjement for andre og villighet til global forandring. Mobilisering for forandring krever legitimitet. Den kan kanskje kjøpes for penger, men blir først bærekraftig når den er forankret i en organisasjon utenfor driftsorganisasjon i sty-

Dersom målet er å gi fattigfolk rettferdighet, finnes det ingen annen vei enn å satse på aktører som selv har en folkelig basis, mener artikkelforfatteren.

FOTO: INGER A. HELDAL

Sammen med Leger uten Grenser har Plan bidratt til å gjenintrodusere i Norge den stor-europeiske overtro om at effektiv bistand er avhengig av at ressursene er styrt av en organisasjon i nord.

debatt

re og administrasjon.

Denne folkelige forankringen er ikke et uttrykk for et ønske om å reintrodusere amatørernes inntogsmarsj i bistanden. Det er slett ingen forutsetning for profesjonalitet at en organiserer seg uten folkelig forankring slik Parmeggiani synes å mene. Tvert om er det slik at først når profesjonaliteten er bygget inn i en folkelig forankret struktur, kan den utvikles til å bli en tjenlig profesjonalitet. Det er ikke slik at kompetanse alene kan skape en mer rettferdig verden, kompetansen må styres av et verdigrunnlag som er organisasjonsmessig og folkelig forankret. I Norge kaller vi dette demokrati eller folkestyre. Organisasjoner som bare har forakt til overs for folkestyre i Norge, er neppe velegnet som aktører i land der nettopp demokratisk underskudd er en del av de utfordringene samfunnene sliter med.

Det er denne verdimesse og demokratiske sikring av kompetansen som lett blir redusert i en stiftelsesmodell som utelukkende styres av et styre og en valgkomite. At mobiliseringsvevnen for samfunnsforandring også er begrenset for en slik stiftelse, sier seg selv. Den blir i grunnen avhengig av at kjente mennesker legitimerer organisasjonen i offentligheten. Og hvilken sikring er egentlig det, faglig og verdimesseig?

STAT - MARKED - SIVILT SAMFUNN. I møte med den globaliserte verden er det nødvendig å utvikle ulike roller og funksjoner for de forskjellige samfunnsinstitusjonene. Dersom vi skal oppnå betydelige fremskritt i kampen mot fattigdom og for en mer rettferdig verden er det nødvendig at alle aktører, gjerne gruppert i hovedkategoriene stat, marked og sivil samfunn, innretter sin virksomhet slik at de gjensidig forsterker en felles endringsprosess som realiserer grunnleggende menneskerettigheter for alle. Dette betyr at det må stilles krav både til hvordan vi opptrer og hvordan vi samhandler. Verken stat, marked eller det sivile samfunn kan alene make den oppgaven. Jeg er forbauset over at Tor Elden ikke er villig til å se at problemene i en rekke utviklingsland ikke er en for sterk stat, men en svak

stat med lav legitimitet og svært begrensede ressurser. Dette kan på kort sikt skape et større rom for organisasjoner i det sivile samfunn. Men dersom vi skal make å realisere grunnleggende menneskerettigheter, må statene oppfylle sine plikter og sørge for en politikk som legger til rette for at dette kan skje.

Det betyr at vi for det første må arbeide aktivt for at stat-til-stat-bistanden forsterkes og innrettes bedre. For det andre må vi være villig til å koordinere våre intervensjoner i det sivile samfunn med en totalstrategi for det enkelte land. For det tredje må vi sørge for at vi ikke bidrar til å multiplisere antallet pseudo-organisjoner uten folkelig forankring. Hanssens bilde fra India er velkjent, og gjelder også Latin-Amerika og Afrika.

På dette punktet har vi alle gjort feil og latt oss forføre av velartikulerte akademikere med gode analyser og prosjektsøknader for fattigdomsbekjempelse, men uten mobiliseringskraft og mulighet til å koble tjenesteytingen opp til en folkelig bevegelse for samfunnsendring i landene vi ønsker å engasjere oss i.

Erfaringene våre har vist at en utviklingsprosess der staten er eneste aktør, ikke gir de nødvendige resultatene verken i forhold til økonomisk vekst eller levering av sosiale tjenester. Men staten må sørge for nasjonale strategier der ulike aktører arbeider innenfor en organisert helhet. Muligheten for at dette kan gjennomføres, stiger dersom de sosiale tjenester implementeres av nasjonale organisasjoner med folkelig forankring som selv stiller krav overfor egne politiske myndigheter.

En av våre viktigste oppgaver fremover blir å sikre volum og kvalitet på sosiale tjenester levert av folkelige organisasjoner. Det vil kunne multiplisere antall aktører i et gitt samfunn som arbeider for en mer rettferdig fordelingspolitikk og gi disse større samfunnsmessig legitimitet. Slik kan levering av sosiale tjenester være et ledd i en større samfunnsendrende prosess og bli mer enn enkeltstående øyer av velferd for noen, velegnet for markedsføring av veldedighetsorganisasjoner i giverlandene.

KONKLUSJON: Kirkens Nødhjelp har sammen med våre søsterorganisa-

sjoner i Europa og Nord-Amerika og i partnersamarbeidet med flere hundre organisasjoner i sør, selvfølgelig erfart at forholdet mellom visjon og virkelighet er vanskelig. I partnersamarbeidet er det ikke til å komme fra at den økonomiske makten ligger hos oss og derfor gir mulighet til dominans og avhengighet. Partnerne mobiliseringsvevne er ikke alltid slik vi ønsker.

Kampen mot korrupsjon i et samfunn forutsetter at våre samarbeidsorganisasjoner og KN selv har en hundre prosent troverdig økonomiforvaltning med derav følgende kontrollmekanismer.

Organisasjonsmessige markedsbehov både for KN og partnere i våre respektive samfunn skaper store utfordringer. Prioriteringer av innsatsen både på sektor, organisasjon og land er en løpende kilde til debatt og utvikling.

Samspeillet mellom nasjonal kapasitet og internasjonal kapasitet i katastrofesituasjoner utløser kraftfødende debatter og forsinkelser. Fattigfolks rettigheter i land der det ikke er demokratisk rom for et aktivt sivil samfunn skaper behov for nødvendige kompromisser.

Men dersom målet er å gi fattigfolk rettferdighet, finnes det ingen annen vei enn å satse på de riktige aktørene. Disse er ikke multinasjonale hjelpekonserner på leting etter nye inntektsbringende land og som tror at samfunnsendring skjer ved hjelp av profesjonelle fagfolk, legitimert av kjendiser innenfor kultur og samfunnsliv. Det kan bare skje ved organisasjoner som bygger profesjonell kompetanse inn i folkelig og verdiforankret organisasjonsarbeid hjemme og ute.

Det er denne retningen politisk ledelse i norsk bistandspolitikken er nødt til å velge i forhold til ulike organisasjoner i Norge når den nå skal utforme en politikk for det neste tiåret.

Så får spesialiserte kompetansestiftelser i nord finne sin plass innenfor en slik strategi. Flere av oss vil uten tvil bruke dem dersom partnersamarbeidet krever det. Men hovedaktører i kampen for rettferdighet innenfor det sivile samfunn kan de aldri bli.

Atle Sommerfeldt er generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Staten og det sivile samfunn

AV TOR ELDEN

MITT INNLEGG om et kritisk blikk på statens roller i utviklingsland, har avstedkommet en følelsesladet debatt. Kanskje har en tråknet på noen ømme tær?

Det er også lett å tillegge andre synspunkter en ikke har. Jeg har ikke sagt: »glem staten-sats på det sivile samfunn» (Oksholens kronikk), men reist spørsmålet om hva slags roller/ansvar skal staten ha i et uland.

Jeg har reist en kritikk/selvkritikk mot oss som arbeidet i bistandsadministrasjonen på 70-tallet. Vi burde ha sett langt mer kritisk på den rolle staten la opp til i land som Tanzania, Zambia og Mosambik. I ettertid ser vi med stor beklagelse at store utviklingsmidler ikke har gitt utvikling til de fattige, men bidratt til korrupsjon og ineffektiv administrasjon, hvor midler er sølt bort. For oss som har hatt vår hovedinteresse og fokus på bistand til fattige de siste 30 år, er dette et stort tankekor og egentlig til å gråte over.

Oksholen har et prisverdig bidrag i sin kronikk, hvor han lanserer 5 påstander eller postuler hvor jeg antar at mye sannhet er uttrykt i for eksempel dette: «Et fungerende sivil samfunn forutsetter en demokratisk stat; en stat som er under demokratisk kontroll, som er tilstrekkelig institusjonalisert og som har reseptorer ut mot det sivile samfunn».

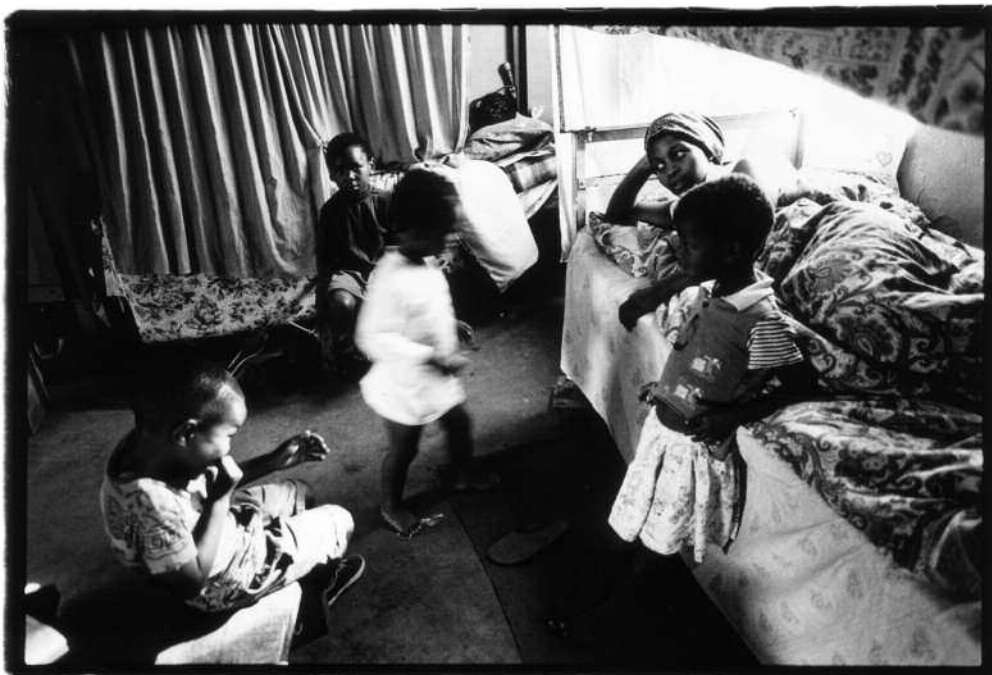
Med blikket på Afrika og en rekke land i Asia og Mellom-Amerika må en dessverre spørre seg hvor har vi slike stater i dag, og når er det grunn til å forvente at vi får mange slike demokratiske stater i de fattige u-landene? Realitetene ligger meget langt bort fra denne viktige tanken!

KJERNESPØRSMÅLET BLIR: Hvordan utvikles statens funksjoner? Når mange utviklingsland mangler et effektivt skatte- og avgiftssystem er det katastrofalt. Staten må ha inntekter for å utøve sine primær oppgaver. Et like sentralt spørsmål/oppgave for staten er å tilrettelegge for økt aktivitet i landet som kan skattlegges/avgiftsbelegges, dvs. øke skattegrunnlaget.

I dag vil mange si at skattegrunnlaget og skatte/avgiftssystemet i flere utviklingsland i Afrika er en katastrofe. Imidlertid må vi heller ikke glemme den manglende politiske viljen til å skattlegge de som har midler. Hvorfor skal vi gi bistand til Guatemala når den totale skatten skal utgjøre så lite som ca. 8 prosent av landets BNI?

Mitt postulat er at staten må sette fokus på sine primær oppgaver, og ikke søke å spille rollen "Jack of all trades."

DEMOKRATIBYGGING ER ALLE med rette mer opptatt av. I et virkelig demokrati er politikerne på alle plan

Offentlig ansatte er blitt langt mer motiverte til å ta i bruk sin kompetanse til å bistå folk, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: INGER A. HELDAL

I enkeltland i Afrika har store utviklingsmidler ikke gitt utvikling til de fattige, men bidratt til korrupsjon og ineffektiv administrasjon.

debatt

ansvarlig overfor folket. Når jeg betoner veksten i aktiviteter i det sivile samfunn som et gode, er det nettopp med det perspektiv at folket skal kontrollere politikerne og ikke omvendt. Norge har lange tradisjoner med grasrotbevegelser knyttet til lokalsamfunnets interesser og fellesskap. Men er internasjonale NGOer flinke til å styrke slike grasrotbevegelser?

Oksholen, med sin erfaring fra Nicaragua, har riktig observert at det finnes mange ikke folkelige baserte bistandsstiftelser som tar oppdrag fra NORAD og internasjonale NGOere. Her burde vi, som tar sikte på å hjelpe de fattige og utvikle deres demokratiske rettigheter, bli flinke til å støtte/bidra til å utvikle grasrotbevegelsene. Kanskje er våre kontrollsystemer for pengebruk og planleggingsystemer for rigide til å nå grasrotbevegelsene på en adekvat måte?

DET MEST LØFTERIKE er imidlertid det lokale samarbeidet. Mitt inntrykk er at samarbeidet ikke er dårlig. Distriktsadministrasjonen i utviklingslandene ser utviklingsutfordringene, men har i liten grad midler til å gjøre noe. Motivasjonen hos offentlig ansatte ute i distriktene har også vært lav.

Sett fra Redd Barnas ståsted har det her skjedd en gledelig utvikling de senere år, med gode eksempler fra Zambia, Kambodsja og Mongolia. Et godt samarbeid mellom NGO-ene, lokaladministrasjonen og lokalsamfunnet, har produsert løsninger på problemer som folk sliter med. Det hyggeligste å notere seg er at offentlig ansatte er blitt langt mer motiverte til å ta i bruk sin kom-

petanse til å bistå folk. Slike samarbeidsopplegg har også vist seg fleksible i tilnærmingen til problemet, ikke minst ved tilføring av noe økonomiske ressurser, som igjen frigjør nye initiativ/ressurser hos lokalbefolkningen.

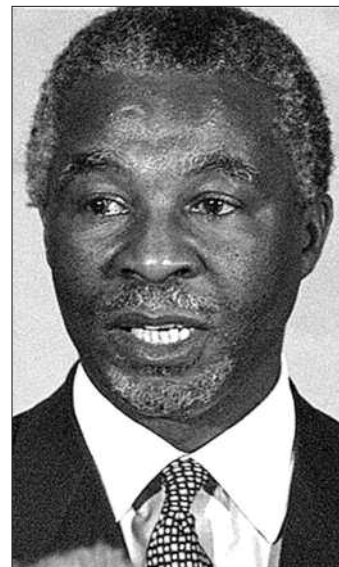
For eksempel har ikke staten i Sørprovinsen i Zambia bygd en eneste ny folkeskole siden 1985. De utviklingstiltak som vi kan spore for å sikre grunnutdanning, har skjedd i regi av lokalsamfunnet og frivillige organisasjoner. I en slik situasjon blir det absurd å hevde at grunnutdanning er statens eneansvar. Det er veldig mange u-land som deler Zambias skjebne, og saken kan ikke løses ved enkle omprioriteringer i statsbudsjettet.

HVORFOR SKULLE IKKE den lokale administrasjonen, frivillige organisasjoner og lokalsamfunnet kunne samarbeide om denne oppgaven som krever mer ressurser enn staten vil være i stand til å skaffe?

UTVILSOMT MÅ STATEN i u-landene bli bedre. Stat til stat-bistanden bør hjelpe dem med dette. Den alvorlige bekymringen er ikke om statens funksjoner blir færre og forhåpentligvis bedre, men om folk rundt omkring i lokalsamfunnet synker ned i en apati i mangel på tro på at staten er et gode. Apati er sannsynligvis Afrikas største fiende. For oss i Nord gjelder det å holde oppe evnen til analyse og nytenkning. Statsdannelser hvor Partiet og staten var ett, som styrte alt i de totalitæres navn, er et avsluttet kapittel. Hvor lenge holder museumsvakten Nord-Korea ut?

Tor Elden er (avtroppende) generalsekretær i Redd Barna.

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. Hvem er dette?
2. Hva er en sørøst-asiatisk dong?
3. Hvor tok opprørsbevegelsen Taliban makten i 1996?
4. Hvem er president i Det internasjonale forbundet av Røde Kors?
5. Burma har skiftet navn. Hva heter landet?
6. Hvem er arrangør av Norges største massemobilisering av ungdom, Operasjon Dagsverk?
7. Hvilket land er fattigst (BNP pr. innbygger) i Asia?
8. En amerikansk presidentfrue ble menneskerettsspioner i FN. Hvem?
9. En svenske sluttet nylig som leder for FNs barnekomité. Hvem?
10. Hvem var Florence Nightingale?
11. Myanmar grenser til fem land. Hvilke?
12. NORAD ga i 1998 bistand til aktiviteter i 20, 35 eller 50 land i Afrika?
13. Hvem ble nylig valgt til ny leder for Norsk Folkehjelps landsstyre?
14. Hvor ligger byen Mandalay?
15. Hvilket land var først ute med en politikk for ensidig gjeldslette?
16. Hva er «Verden i Norden»?
17. Hva er en «feasibility-studie»?
18. Hvilket kontinent utgjør hovedtyngden innen norsk bilateral bistand?
19. Hvor går «Silkeveien»?
20. Hvor mange nasjoner deltok i årets Norway Cup? 11, 22 eller 33?

(Svar på side 23)

Bistandsaktuelt spørrespalte er laget av Arve Norheim.

Utvid horisonten

Besøk NORADs nye informasjonssenter i Ruseløkkveien 26.

Åpningstider: 10.00 - 15.00. Tlf.: 22 24 20 60

E-post: informasjonssenteret@norad.no

Obs! I september vises utstillingen «The Hidden Treasures of Womens Work». Her vises 85 håndverk laget av kvinner fra åtte forskjellige and.

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Kulturminner under press

NORAD informerer

Kan en hellig krokodilledam i Gambia være et støtteverdig formål for bruk av norsk bistand? Ja, mener NORAD-rådgiver Anne-Lise Langøy.

Opplæring i forvaltning av afrikansk kulturarv står i hvert fall på programmet for støtte fra NORADs kulturmidler. 500.000 fra den såkalte SADC-bevilgningen er i år bevilget for et treårig program – med vekt på bevaring og forvaltning av ikke-flyttbare kulturminner.

– Afrika sør for Sahara kan vise til en rik kulturarv. Blant noen kan nevnes moskeene i Timbuktu, ruinene fra Great Zimbabwe, slavefortene i Senegal og Ghana og de gamle Swahili-byene på Zanzibar, i Mombasa og Lamu, forteller Langøy som nylig deltok på et første kurs for deltakere i programmet «Africa 2009» i Kenya.

Hun mener at slike kulturminner kan være like viktige og meningsbærende uttrykk for afrikansk kultur som norske helle-ristninger, stavkirker og samiske offerplasser.

Kulturarven er imidlertid under et sterkt press, ifølge Langøy, som på kurset i Mombasa i Kenya deltok i en gruppe som diskuterte interessekonflikter knyttet til den aktuelle krokodilledammen i Gambia. Deltakerne på kurset var for øvrig museumsansatte og kulturforvaltere på lokalt og regionalt nivå i Afrika.

– Press fra kommersielle interesser og utbyggere er bare en side av dette. I tillegg utsettes kulturminner for naturlig forvitring, moderniseringspress, samt generelt manglende ressurser og ekspertise i konservering og vern, sier Langøy.

Programmet «Africa 2009» har vokst fram som et stort samarbeidsprosjekt mellom museums- og konserveringsorganisasjonen ICROM og land sør for Sahara. Målgruppene er blant andre politikere og andre beslutningstakere, profesjonelle fagfolk og håndverkere som er involvert i planlegging, drift og vedlikehold av kulturminner. Likeledes henvender programmet seg til lokalbefolkningen i nærmiljøet til kulturminnene.

Artikkelen er laget av NORADs avdeling for kultur og samfunnskontakt.

Havnebyen Mombasa er rik på kulturminner, men behovet for fagkyndig restaurering og vedlikehold er stort. FOTO: ANNE-LISE LANGØY

Operasjon Dagsverk 28. oktober

Den 28. oktober vil 180 000 skoleelever jobbe en dag og delta i solidaritetsaksjonen Operasjon Dagsverk (OD), Norges største massemobilisering av ungdom. Årets kampanje

støtter jenter i Asia, Afrika og Latin-Amerika, i deres kamp for et verdig liv, rett til utdanning og frihet fra vold og undertrykking. Hanna Børø i hovedkomiteen skriver i aksjonens

«Ressurshäfte for lærere» at elevene i ungdoms- og videregående skole jobber inn gjennomsnittlig 25 millioner kroner hvert år. OD ble startet av Norges gymnasiastsamband i 1964.

Kvinnerett og kamp mot korrupsjon

International Development Law Institute, IDLI ble stiftet i 1983. IDLI har 17 medlemmer. Medlemmene er stater, hvorav halvparten er fattige land.

Instituttet blir gitt bred støtte av offentlige og private givere. NORAD har støttet IDLI i ti år, vesentlig med stipendier (fellowships) og institusjonsstøtte. Stipendiene gis fortrinnsvis til kvinnelige jurister fra samarbeidsland.

Samlet støtte i perioden 1993-1998 var 5,8 millioner norske kroner. NORAD undertegnet en ny kontrakt med IDLI i april 1999 med en ramme på 2,5 millioner årlig i tre år. Instituttets formål er å trene jurister, rådgivere i juridiske spørsmål og dommere fra utviklingsland og fra tidligere østblokkland. Kursene er av ulik lengde og dekker fagområdene lovgivning, økonomisk utvikling, godt styresett og demokratiutvikling.

Resultatene viser at deltakerne får økt kunnskap og ferdigheter rundt juridiske spørsmål. Kursdeltak-

kerne vil etter endt opplæring ha bedre muligheter til å delta i forhandlinger og inngå internasjonale avtaler. Dette bidrar til å bedre finansiell styring av private og offentlige selskaper i landet. Flere tidligere kursdeltakere har vært drivkraft for å fremme økonomiske lovformer.

Hoveddelen av opplæringsaktivitetene foregår ved hovedkvarteret i Roma. Hvert år deltar 200-240 jurister fra utviklingsland på de sentrale kursene.

Av de nyere, korte kursene kan nevnes kursene i kvinnerett, kvinners deltakelse i det økonomiske liv og menneskerettigheter. Stadig flere av IDLI-kursene holdes i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa.

Programmene til IDLI var opprinnelig laget for å betjene offentlig sektor. Forståelsen for at samspillet mellom offentlig og sivil samfunn er påkrevet for å skape positiv utvikling, har inspirert IDLI til også å starte et program for sivil samfunn. NORAD vil støtte videre arbeid på denne sektoren.

NORAD informerer

Så langt har IDLI fått til samarbeid mellom en del frivillige organisasjoner, private selskaper og finansieringsinstitusjoner. IDLI har også påtatt seg å følge opp juridiske reformprosesser i enkelte land.

Bekjempelse av korrupsjon er en viktig del av pensum i kursene og en nødvendig del av sivil samfunnsarbeid. Forebygging av korrupsjon er sentrale elementer i moderne rettsvern men er foreløpig dårlig utbygget i jussutdanningen i mange land. IDLI løfter fram dette temaet og gir kursdeltakerne en mulighet til å oppgradere kunnskapene og kanskje endre holdningen til korrupsjon og etiske spørsmål. Sentrale personer fra Norges samarbeidsland deltar i disse kursene. Dette kan bidra til at landene får bedre krefter til å ruste opp kampen mot økende kriminalitet og korrupsjon.

Artikkelen er laget av NORADs avdeling for sivil samfunn.

FØRNYET KUNNGJØRING

SENIORRÅDGIVER – MILJØ – MIDLERTIDIG

I forbindelse med målsettingen om å videreføre satsingen på miljørettet bistand, er det i NORADs Fagavdeling opprettet en midlertidig stilling som seniorrådgiver for miljøfaglige spørsmål. Stillingen skal være i stab, direkte underlagt avdelingsdirektør, og inngå i avdelingens ledergruppe.

Stillingen vil bli tillagt arbeid med strategisk planlegging og rådgivning innen miljøfaglige spørsmål og med videreutvikling av NORADs systemer for læring, kompetanseutvikling og kvalitetssikring. Arbeidet vil også omfatte videreutvikling av samarbeidet med norske fagsentre for miljø og bistand og med internasjonale fagmiljø.

Det stilles krav om høyere utdanning og lang relevant erfaring innen fagområdet. Videre stilles det krav om relevant internasjonal erfaring, lederegenskaper og gode engelsk-kunnskaper. Erfaring fra bistand vil være en fordel. Personlig egnethet og samarbeidsevner vil bli tillagt vekt.

Stillingen vil bli lønnet i ltr. 55-64 (seniorrådgiver). Stillingen besettes midlertidig for tre år.

Nærmere opplysninger kan fås fra fungerende avdelingsdirektør Steinar Hagen, tlf. 22240200 eller underdirektør Inger Stoll, tlf. 22240210.

Søknader merkes FAG/99/28 og sendes NORAD, Fagavdelingen, Servicekontoret, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo innen 16. september 1999.

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

FØRSTEKONSULENT/ NESTLEDER

(VIKAR) – REGNSKAPSKONTORET

Regnskapskontoret har ansvar for føring og presentasjon av NORADs regnskaper til Finansdepartementet. Opplæring og veiledning av regnskapsførere ved ambassadene er også en viktig oppgave.

Økonomisystemet AGRESSO ble tatt i bruk i NORAD i 1996 og er under videreføring for UD/NORADs integrerte stasjoner.

Stillingens hovedoppgave er vedlikehold, drift og videreutvikling av AGRESSO og testing av nye versjoner. Videre utarbeiding/utvikling av intern og ekstern rapportering.

Det kreves høyere relevant utd. fra univ./ høyskole eller tilsv. kompetanse. Søkerne må i tillegg dokumentere kunnskaper om Agresso og ha god regnskaps- og systemforståelse. Erfaring fra innføring av øk.systemer, brukerstøtte, opplæring og kjennskap til statlig regnskapsvirksomhet og økonomireglement vil være en fordel.

Søkere må ha gode engelskkunnskaper, meget gode samarbeidsevner og bør ha adm. erfaring. Reisevirksomhet må påregnes.

Stillingen lønnes i lønnstrinn 37-43 avhengig av kvalifikasjoner.

Vikariatet utlyses foreløpig for 3 år med tiltredelse snarest mulig.

Nærmere opplysninger ved kontorsjef Aud Høymork, 22 24 22 20 eller u.dir. Rolf Sørum, 22 24 20 85. Søknader merket ADM 99/27 med CV og attester sendes NORAD, PO-seksjonen, Postboks 8034 Dep, 0030 OSLO innen 9. september 1999.

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Neste
bistandsaktuelt
kommer ca. 30. sept.

notiser

Afrika krever gigant-beløp

En afrikansk kommisjon, The African World Reparations and Repatriation Truth Commission, krever intet mindre enn 777 milliarder US dollar fra vest-europeiske og amerikanske land og institusjoner som kompensasjon for tapene Afrika led under slavehandel og kolonitid. Omregnet i norske kroner blir summen 6 000 milliarder kroner – eller omtrent 600 000 norske bistandsbudsjetter. Kommisjonen sier den vil sette opp et internasjonalt advokat-team for å undersøke alle legale muligheter for kompensasjon. Kommisjonen krever også at kompensasjonen utbetales med renter, skriver Panafrikan News Agency.

nytt om navn?

Hans Inge Corneliussen begynte 15. august som landdirektør for Kirkens Nødhjelp i Sudan. I 1997 og 1998 var Corneliussen koordinator for KN i Zaire/DR Kongo. Han har også vært rektor ved Diakonia College i Nairobi og høyskolelektor ved Norsk Diakonihøyskole. Av utdannelse er Corneliussen cand.polit.

Aud Elisabeth Wasa er ansatt som nestleder ved Kirkens Nødhjelps Afghanistankontor. Hun er utdannet adjunkt og har mange års erfaring fra internasjonalt arbeid gjennom Norsk Lærergag. Hun begynte i jobben 25. august.

Egil Hauge er Kirkens Nødhjelps nye landdirektør i Vietnam. Hauge har tidligere jobbet fem år for KN i Sudan, og var i seks år informasjonssjef i Kirkens Nødhjelp. Hauge er nå sokneprest i Eik prestegjeld. Han tiltrer i stillingen i oktober.

Gro Brækken er ansatt som ny generalsekretær i Redd Barna. Hun tiltrer stillingen 1. november. Brækken har inntil nylig vært viseadministrerende direktør i NHO, med ansvar for nærings- og utdanningspolitikk og internasjonal virksomhet. Hun har omfattende erfaring fra internasjonalt arbeid gjennom NHO, styreleder i Flyktningerådet og en rekke andre virksomheter som hun har arbeidet med.

Reiulf Steen er valgt til leder av Sentralstyret i Norsk Folkehjelp etter Harald Øveraas. Steen har tidligere vært leder av AUF, nestleder og leder av Det norske Arbeiderparti og dessuten samferdselsminister og handelsminister. Fra 1992 til 1996 var han ambassadør i Chile, Peru og Ecuador. Steen er for tiden tilknyttet Forskningsstiftelsen FAFO. Norsk Folkehjelps landsmøte valgte også **Evy Boverud Peder-**

Kontakt redaksjonen på e-post: sorvis@sorvis.aa.no eller på telefon 37 14 98 95.

son som første nestleder, og **Edvard Kristian Tungland** til andre nestleder. **Boverud Pedersen** er førstesekretær i LO. **Tungland** er pedagogisk konsulent og har vært leder for Norsk Folkehjelp Rogaland og for Strand lokale lag. Han har også sittet i organisasjonens landsstyre, sentralstyre og kontrollkomite.

Informasjonssjef **Ivar Christiansen** tiltrer stillingen som stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Kosovo frem til årsskiftet. Informasjonskonsulent **Jon Bakkerud** vil fungere som informasjonssjef i Norsk Folkehjelp i denne perioden. Informasjonskonsulent **Heidi Karlsen** tiltrer stillingen som informasjonsrådgiver for Norsk Folkehjelp i Kosovo i samme periode. **Helga Marie Glomnes** er ansatt siden juni på informasjonsavdelingen som skolekonsulent. Har tidligere arbeidet som lærer i 5 år, men har også prosjekterfaring fra Redd Barna og kurs i u-landskunnskap.

Trude Falch har tiltrådt stillingen som programkoordinator Bosnia/Kroatia på internasjonal avdeling, region Europa. Hun har også ansvar for menneskerettighetsarbeidet i Norsk Folkehjelp. **Mads H. Almaas** er ansatt siden juli på internasjonal avdeling, region Europa, som fungerende programkoordinator miner.

Almaas har fra før tre års variert arbeidserfaring fra internasjonal avdeling i Norsk Folkehjelp, samt tre års studier innen utvikling, medier (HIO) og bedriftsøkonomi (BI).

Helle Planting Fløisand (28) er engasjert som informasjonskonsulent i CARE. Hun er engasjert for ett år, og skal arbeide med mediarettede aktiviteter. **Planting Fløisand** er cand. mag og har journalistutdannelse fra Storbritannia. Hun har tidligere jobbet som redaksjonskonsulent i Cappelen.

Arne Wiig er tilbake på CMI etter halvannet år som seniorforsker ved Namibian Economic Policy Research Unit (NEPRU). Det siste halvåret var han prosjektleder for et GTZ finansiert prosjekt: The 1999 Small Business Baseline Survey. Prosjektet tok sikte på å framskaffe mer informasjon om småbedrifter i Namibia.

Beate Bull og **Kai Grieg** forlater CMI for å reiser til Øst-Timor i en 3 måneders periode i regi av NORDEM i forbindelse med folkeavstemningen der til høsten.

Olav Myrholm (MA Development Studies) har et vikariat som koordinator for Afrika i Utviklingsfondet for ett år. Myrholm har tidligere i år hatt et vikariat med ansvaret for Utviklingsfondets prosjekter i India, Sri Lanka og Nepal. Ved siden av fortsatt å være miljørådgiver for den Internasjonale Olympiske Komite, har Myrholm bakgrunn som miljøkonsulent i Lillehammer, med spesiell interesse for Sør-Asia, og kjennskap til fjellmiljø og høylandskulturer. Han har i mange år sittet i styret for Utviklingsfondet.

Unni Berge fra Bykstadi i Sogn og Fjordane er valgt som leder for Operasjon Dagsverk (OD) på elevorganisasjonens stiftelsesing den 23. mars. Unni er 20 år, og har jobbet i OD på fylkesplan i en årrekke. Unni sitter også i Verdikommisjonen.

Staal Berglund er ny leder for SAIH fra 1. juli. Han var tidligere internasjonalt ansvarlig i NSU. Nestleder **Rolf Wermundsen** avbyter geografistudier i Bergen, resten av AU er **Astrid Solgaard**, **Elisabeth Kjetilstad** og **Frank Huset**, alle studenter som jobber i SAIH på frivillig basis.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Sør-Afrikas nye president Thabo Mbeki.
2. Myntenheten i Vietnam.
3. Kabul, Afghanistan.
4. Astrid Nøklebye Heiberg.
5. Myanmar.
6. Elevorganisasjonene i Norge.
7. Myanmar.
8. Eleanor Roosevelt (1884-1962).
9. Lisbet Palme.
10. Grunnleggeren av den moderne sykepleie.
11. Thailand, Laos, Kina, India og Bangladesh.
12. 50.
13. Reiulf Steen.
14. I Myanmar.
15. Norge.
16. En årlig flerkulturell musikkfestival i Oslo.
17. En forstudie for bl.a. å vurdere om planlagte prosjekter er realistiske og vil kunne la seg gjennomføre.
18. Afrika.
19. Fra Kina til Middelhavet.
20. 33 nasjoner, hvorav 10 utviklingsland.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Prøv en stillingsannonse i Bistandsaktuelt!

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese reportasjer om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten...

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt. (Dersom du allerede har fått tilsendt Bistandsaktuelt, adressert til deg, trenger du ikke å krysse av. Da er du allerede i vårt adresseregister.)

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**, c/o Norsk Fredskorpssamband Drift A/S, boks 6747 St. Olavs plass, 0130 Oslo.

Mannen bak Mathare

Canadisk ildsjel dyrker fram lagånd og selvtillit hos slumbarn

Bob Munro mottok 2. august «Hjelp til Selvhjelp»-prisen for sin innsats blant barn og unge i slummen utenfor Nairobi.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Gjennom fotballen er tusenvis av barn og unge i ferd med å ta styringen over livet sitt. De er ikke lenger handlingslammet av fattigdommen, men ser at det er mulig å skape endringer, sier kanadieren Bob Munro (57) – årets vinner av Strømmestiftelsens «Hjelp til Selvhjelp»-pris.

FOTBALL

• BETHI DIRDAL JÅTUN

Under sommerens Norway Cup i Oslo mottok den 57-årige ildsjelen prisen for sin innsats i Mathare-slummen utenfor Nairobi gjennom mange år. Munro har ledet vennskapsforeningen som har bistått 15 000 barn og unge i slumområdet Mathare.

«Gjennom sitt banebrytende arbeid har han vist at fotball og idrett er et enestående redskap i arbeidet med å gi barn og unge i slummen sjøltillit», skriver juryen blant annet i sin begrunnelse.

Forut for etableringen av vennskapsforeningen arbeidet Munro som rådgiver innen bistand og utvikling for regjeringer og internasjonale organisasjoner i mer enn 45 land. Og han var sportsinteressert. Denne kombinasjonen bidro til etableringen av Mathare Youth Sports Association (MYSA) i 1987. Arbeidet drives nå i samarbeid med Strømmestiftelsen – og med støtte fra NORAD.

Trenger muligheter. – Fotballen gir ikke penger og rikdom, men den gir muligheter, sier Munro.

De unge i Mathare-slummen, et område med rundt 700 000 mennesker, kjenner navnet hans og arbeidet han har fått i gang. Under mottoet «You do something, we do something. You do nothing, we do nothing», har 15 000 av dem organisert seg i MYSA i 1100 forskjellige fotballag – jenter som gutter.

Samfunnstjeneste. Barna må selv ta initiativet til å danne et lag og melde seg på foreningens hovedkontor i slummen. MYSA organiserer fotballkamper, kurser trenere og tilrettelegger for ligaspill og kamper, mens barna betaler tilbake på sin måte: Gjennom å fjerne søppel, drive sosialt arbeid for innsatte i fengslene og delta i informasjonskampanjer om helsespørsmål, tar de ansvar for seg sjøl og samfunnet. Nylig satte MYSA-ungdommene i gang et program for å kontrollere vannkvaliteten i slummen.

Ifølge Munro fungerer fotballen også som et effektivt middel mot dop. Sniffing er et alvorlig problem blant barn og unge i slummen. Men er du på fotballaget går det ikke lang tid før den slags laster forsvinner, hevder han.

– Det utøves et positivt gruppepress. Hvert lag ønsker å vinne sine

Hver lørdag stiller MYSA gutter og jenter opp for lokalsamfunnet, bl.a. gjennom søppelrydding.

FOTO: T. HAUGEN, STRØMMESTIFTELSEN

kamper, og da må hver enkelt spiller være på topp. Nåde den som kommer påvirket til en viktig kamp.

Helter hjemme. Når Mathare Uniteds Norway Cup-spillere setter kursen hjemover, skal de skoleres. Et fem dagers kurs om aids står på timeplanen. Til og med guttelaget under 12 år skal være med på dette.

– Barna kommer tilbake som helter. De har vært i Norge, de har spilt i en internasjonal turnering – de blir forbilder for de andre barna. For oss er det viktig å utnytte denne opplæringsledereffekten positivt, blant annet i arbeidet mot aids, sier Munro.

Pass gir selvtillit. Han fryder seg over å se de endringene i selvbilde som skjer med Mathare-barna under Norway Cup-turneringen.

– Barna drar til Norge med eget pass. De stiller i turneringen med fotballstøvler og drakter. De, som er vant med å være lavest på rangstigen, er plutselig på lik linje med an-

15.000 jenter og gutter i Mathare-slummen driver med fotball.

FOTO: T. HAUGEN, STRØMMESTIFTELSEN

dre, sier Munro. Lagene fra Mathare United gjorde det godt under Norway Cup. Både de to guttelagene og jentelaget feide motstanderne av banen i de innledende rundene og gikk lett videre til sluttspillet. Best gikk det for guttene i 12-års klassen som kunne dra hjem med vinnertroféet i bagasjen. De slo Vålerenga 2-1 på Bislett lørdag 7. august.

Seniorlaget til Mathare markerer seg også sterkt sportslig. Laget, som spiller i kenyansk 2. divisjon, var i fjor det første utenom eliteserien som har vunnet den prestisjetunge turneringen «Moi Golden Cup». «En triumf for håp over desperasjon og fattigdom», skrev avisen The East Africa den gang.

– Ser muligheter

– Bob Munro leter etter mulighetene. Hans iderikdom og uortodokse metoder har vært viktige i utviklingen av MYSA, sier internasjonal sekretær i Norges Fotballforbund, Helge Søvdsnes som første gang møtte Munro på Ekebergsletta i 1992.

Siden den gang har Søvdsnes vært i Nairobi og Mathare 18 ganger. Han er formann i MYSAs venner i Norge, som har samlet inn penger og utstyr til Mathare i flere år.

Med sin jobb i fotballforbundet har Søvdsnes fartet verden over og sett det meste. Men første møte med Mathare-slummen var likevel en sjokkopplevelse.

– Aldri har jeg sett håpløsheten mer tydelig avtegnet enn i Mathare, husker han. Og her har altså Munro og hans forening, med fotballen som utgangspunkt, bidratt aktivt til å skape samhald, fellesskap og trygghet, sier Søvdsnes.

Gode Gates

Selv om Microsoft-gründer Bill Gates tjener over 11 000 kroner per sekund, vil han ikke belaste sine stakars arvinger med byrden av alle pengene sine.

Derfor har han opprettet verdens største filantropiske stiftelse – The William H. Gates Foundation – som skal ha rundt 750 milliarder kroner til disposisjon (tilsvarende om lag 75 norske bistandsbudsjetter). Pengene skal blant annet brukes til å bekjempe sykdommer som aids og malaria.

Bill Gates er god for over 5000 milliarder kroner, men har tidligere måttet tåle kritikk og stadige slengbemerkinger for sin manglende veldedighet. De siste årene er han imidlertid blitt stadig mer oppfinnsom på dette området: I fjor høst auksjonerte han ut en privat omvisning i sitt eget luksuriøse hjem. Resultatet skal ha blitt 25 000 dollar til de fattige, skriver Dagens Næringsliv.

«You do something, we do something. You do nothing, we do nothing»

Motto for Mathare Youth Sports Association (MYSA)